

Crnogorski glasnik

GODINA XI. _ BROJ 65. _ RUJAN-LISTOPAD / SEPTEMBAR-OKTOBAR_ 2010.

„Crnogorci u Hrvatskoj sačuvali su svoj identitet, integrirani su u svekoliki život hrvatskoga društva, ostajući ujedno vrlo dobro povezani s Crnom Gorom dajući velik doprinos unaprjeđenju prijateljskih odnosa između Hrvatske i Crne Gore.“

LUČINDANSKI SUSRETI 2010.

O POLOŽAJU MANJINA U HRVATSKOJ Piše: prof. dr. sc. Ivo Josipović	4
LUČINDANSKI SUSRETI 2010.	6
POSTIGNUĆA CRNOGORACA HRVATSKE 2008/09. Novi broj „Ljetopisa crnogorskog“	14
DANI CRNOGORSKE KULTURE 2010. Izložba djela 33 crnogorska umjetnika Dani crnogorskog filma u gradovima Hrvatske Koncert mlade crnogorske pijanistice u Rijeci	16 18 20
UMJETNIK SVJETSKOG GLASA I SVJEDOK VREMENA Dimitrije Popović – gost Crnogoraca Rijeke Ušekovanje u „Mimari“ D. Popović: „Crnu Goru vidim u ujedinjenoj Evropi“	21 22 24
DJELOVANJE NZCH I VIJEĆA CRNOGORACA Ukinuto financiranje nekih manjinskih udruga Dani nacionalnih manjina u Rijeci Sjednica Predsjedništva NZCH Sjednice Predsjedništva društva „Montenegro“	26 26 27 27
IZ CRNE GORE I SVIJETA Vizionarstvo dinastičke porodice „Davidova zvijezda“ na slovenskom	28 29
OSVRTI, VIĐENJA, PRIKAZI Jezik nas duhovno rađa Crnogorski jezik dobio adekvatan opis	30 32
PUTOVANJA Opet su nam braća došla ... Nije samo <i>Lijepa Naša</i> lijepa!	34 35
GALERIJA „MONTENEGRINA“ Izložba slika Branislava Kladnika Izložba razglednica „Obala i otoci Jadrana“	36 37
CRNOGORSKI MOZAIK Kralj Nikola na filmu	38
KARIKATURE Visoko priznanje Nataši Rašović u Iranu	42
GALERIJA „MONTENEGRINA“	43
NOVI NASLOVI	43
LUČINDANSKI SUSRETI 2010.	44

CRNOGORCIMA

Izvjestno je vam, da u sve vrijeme tridesetogodišnjega među vami vladiceštvovanja mojega nijesam ja prestava radeći o dobrom i poštenju vašemu, niti sam kad poštedio trudov mojih, ni mojega imjenija, nego i život moj i dušu polaga za obšte narodnju korist i slobodu našu, prizirući sobstvene posle i koristi moje i ne ištući od vas ništa drugo, no jedino poslušanije vaše, da budete, kako slovesni ljudi od Boga razumom udareni u blagoprstojni način pod zakonim upravljaniem privedeni, vadeći sebe od vrhovne vlasti i načalstva, i ne željet nako služiti otečestvu mojemu, da vas ljube i počituju evropejski narodi ...

Cetinje, juna 17.
1818.

VLADIKA PETAR

Kultura identiteta

U dane kada se s ponosom sjećamo najomiljenijeg gospodara Crne Gore Petra I. Petrovića Njegoša i njegovih riječi da „u slobodnu zemlju stupivši, ma kog roda ili plemena bio sin, mora biti slobodan i jest“, čast je i zadovoljstvo dobiti i objaviti tekst o pravima nacionalnih manjina iz pera Predsjednika Republike Hrvatske prof. dr. sc. Ive Josipovića – nedvojbeno najpopularnijeg predsjednika osamostaljene Hrvatske, lidera za kojeg je ne jednom rečeno kako bi mogao biti predsjednikom ma koje od uljuđenih zemalja Europske Unije i, Bogu hvala, niti jednom ne bi rečeno kako je „nezaobilazni čimbenik u regionu“. Zadovoljstvo zbog objavljivanja tog teksta utoliko je veće što je on prispjeo upravo u trenutku kad su se u Europi začuli glasovi kako je multikulturalizam na kušnji. A dobro je znano: bude li multikulturalizam u krizi, ne treba mnogo pa da i multietničnost i multikonfesionalnost to budu; no, isto tako je znano i kako su se takve krize svugdje, pa i na ovim prostorima, plaćale glavama i sramotom koja ostaje dovijeka.

Oni etablirani na kulturnom tronu Europe istaknuti će rado kako uzori i utjecaji uvijek idu od kulturnije ka manje kulturnoj sredini, previđajući stanovito pravilo da „tko prvi počne, prvi i prestaje“, o čemu svjedoči i gorko iskustvo nekih koji su na tom tronu davno kusali zlatnim „beštekom“, dok su današnji sukcesori u ono vrijeme u tu svrhu koristili isključivo ruke. Stoga raduje činjenica što – u dane kad neke vodeće europske zemlje dvoje oko koncepta multikulturalizma – baš riječi predsjednika Hrvatske, zemlje koju ponekad žele ograničiti samo na Zapadni Balkan, nude model i za druge manjine u Europi: „nacionalni odnosno manjinski identitet usko je povezan s njegovanjem kulture identiteta – naučiti čuvati i njegovati svoj identitet u zajednici sa svim ostalim identitetima“.

A održivost takva modela, Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske pokazala je kroz prelijepa okupljanja kakvi su bili i ovogodišnji Lučindanski susreti Crnogoraca Hrvatske, kroz impresivna nakladnička postignuća u gotovo dva minula desetljeća te najviše kroz „Dane crnogorske kulture“, koji su se – kako je to kazao predsjednik NZCH dr. sc. Radimir Pavićević na ljetosnjem Petrovdanskom saboru – „nedvojbeno afirmirali kao kulturno-vrijednosni način integracije u hrvatsko društvo, koji je prepoznat i priznat kao model koji bi mogle slijediti i druge crnogorske iseljeničke grupacije u Evropi, uz potporu državnih i kulturnih institucija Crne Gore“.

Naizgled mali no neosporno znakovit primjer te integracije – a bez ikakva razloga strahu od asimiliranja, jer očito nikome nije „kruna panula“ – doživjeli smo kada su članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb i članice Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske „Preporod“ kao prvu pjesmu dobrodošlice na ovogodišnjim Lučindanskim susretima zapjevali „Lepe ti je, lepe ti je Zagorje zelene ...“ i bili pozdravljeni ovacijama.

Najmanje što je mogao učiniti urednik – koji pripada generacijama što im je „osobni primjer“ usađivan kao imperativ življenja na ovim prostorima i stoga dobro pamti davnašnji primjer kako je izvrsna diplomantica Fakulteta za zemljotresno inženjerstvo (utemeljenog izdašnim donacijama japanske vlade nakon razornog zemljotresa u Skoplju) u rekordnom roku završila doktorske studije u Japanu, a samu obranu, usprkos uobičajenoj praksi da ju inozemni studenti samo otpočinu kurtoaznom rečenicom na japanskom, u cjelosti izrekla jezikom zemlje svoga boravka – bilo je nastojati (to je dakako bilo neusporedivo lakše nego li da je u pitanju japanski) napisati ovaj uvodnik jezikom zemlje što je mnogim Crnogorcima postala domovinom.

Z.D.

POLOŽAJ I PERSPEKTIVE NACIONALNIH MANJINA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Promicanju prava nacionalnih manjina – koja pripadaju u temeljna ljudska prava – daje se u Republici Hrvatskoj veliko značenje. Ta su prava ugrađena među temeljna ustavna prava, a ona su i dio Deklaracije o proglašenju samostalne i suverene Republike Hrvatske.

Premda zaokupljena kompleksnim pitanjima razdruživanja i osamostaljenja, pogođena ratom, opterećena sanacijom posljedica rata, tranzicijom i reformama, Republika Hrvatska našla je snage da upravo na području ostvarivanja ljudskih prava i prava nacionalnih manjina učini iznimne korake. Taj je napor dobio svoj ustavni okvir donošenjem Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina godine 2002. te izborom zastupnika nacionalnih manjina u Hrvatski sabor. Njihova prisutnost u Hrvatskom saboru ima stvarnu i simboličku važnost s obzirom na manjinsku politiku u Hrvatskoj.

Danas pravom možemo reći daje Hrvatska među vodećim zemljama u Europi po ustavnoj i stvarnoj zaštiti i promicanju manjinskih prava. Nacionalne manjinske zajednice odnosno njihovi predstavnici i sami to nerijetko naglašavaju. Samim tim dakako nisu riješeni svi specifični problemi pripadnika nacionalnih manjina ni manjinskih zajednica u cjelini. Prije svega mislim na dovršenje procesa povratka izbjeglica i saniranje drugih posljedica rata, na adekvatnu zastupljenost u javnim službama i uopće na rješavanje problema nezaposlenosti na ratom pogođenim područjima. Neka prava zajamčena Ustavnim zakonom, osobito ona koja se tiču izobrazbe na jezicima nacionalnih manjina, još nisu provedena u potrebnoj i željenoj mjeri. Također, Ustavni zakon u cjelini treba sustavno provoditi. No stupanj postignutog i zajamčenog u ostvarivanju prava nacionalnih manjina daje nam pravo na zadovoljstvo i optimističan pogled u budućnost.

Ključnom u procesu daljeg napretka u ostvarivanju prava nacionalnih manjina smatram činjenicu da u Republici Hrvatskoj nacionalne manjine nisu izolirane u demokratskom procesu oblikovanja javnih politika. Da bi se taj proces nastavio, prioritet treba dati tome da se pripadnici nacionalnih manjina preko Vijeća nacionalnih manjina i svojih predstavnika što više uključuju u proces odlučivanja o važnim razvojnim pitanjima županija, općina i gradova, samim tim dajući i opći doprinos razvoju cijele Republike Hrvatske.

Ustavnim zakonom prava nacionalnih manjina široko su i općenito utvrđena. Svakodnevni život, pitanja i problemi sve više nameću potrebu da se ta prava optimaliziraju. Pri tome mislim na činjenicu da u pojedinim područjima Republike Hrvatske pripadnici nacionalnih manjina žive kao homogena i kompaktna cjelina, dok su u drugim dijelovima prisutni u vrlo malom broju. Jednako tako, pripadnici manjina u nekim općinama i naseljima čine većinu stanovništva općina, dok su drugdje u manjini, bilo u odnosu prema pripadnicima hrvatskoga naroda, bilo u odnosu na broj pripadnika drugih manjina. Tradicija, stupanj organiziranosti i integriranost manjina u hrvatsko društvo također su

vrlo raznoliki; različiti su i broj i vrsta manjinskih udruga, unutarnja kohezija i koordinacija. Zbog svega toga prioriteti, mogućnosti i potrebe ostvarivanja pojedinih prava nacionalnih manjina vrlo su različiti od manjine do manjine, od sredine do sredine. Stoga, vodeći se načelima što ih daju Ustav i Ustavni zakon te spomenutim specifičnostima, valja više voditi računa o optimalizaciji primjene pojedinih prava za pojedine manjine, u čemu je aktivnost manjinskih udruga i tijela od presudne važnosti. Uloga je tijela vlasti na svim razinama da toj profilaciji i optimalizaciji u provedbi prava nacionalnih manjina budu konstruktivna suradnja i pomoć.

Nedvojbeno, u tom je procesu kulturno stvaralaštvo od osobite važnosti. Kultura sabire u sebi velik dio identiteta svake nacionalne zajednice. Ovdje se ne misli samo na glazbeno i plesno stvaralaštvo, nego i na običaje vezane uz svakodnevicu, tradicije vezane za vjerski život, na pisanu baštinu i usmenu predaju, na društveni moral i običaje. Sve se to međutim ne događa izdvojeno, nego se događa u općem društvenom kontekstu, zajedno sa svim onim što identificira kulturu većinskog, hrvatskog naroda u cjelini i zavičajnim posebnostima. Ukratko, nacionalni odnosno manjinski identitet usko je povezan s njegovanjem kulture identiteta – naučiti čuvati i njegovati svoj identitet u zajednici sa svim ostalim identitetima.

Crnogorska nacionalna manjina u tome smislu daje primjeren doprinos, što na osobit način svjedoče i „Ljetopis crnogorski“ i „Crnogorski glasnik“. Nedvojbeno, Crnogorci u Hrvatskoj sačuvali su svoj identitet, integrirani su u svekoliki život hrvatskoga društva, ostajući ujedno vrlo dobro povezani s Crnom Gorom dajući velik doprinos unaprjeđenju prijateljskih odnosa između Hrvatske i Crne Gore. Istaknuti Crnogorci, poput Dušana Vukotića, u znatnoj su mjeri pridonijeli i pridonose afirmaciji i razvoju hrvatske kulture i znanosti.

Zaključno, nacionalne manjine živo su prisutne u javnom, pa tako i političkom životu na mnoge načine i na svim razinama, od lokalne do državne vlasti. Kao Predsjednik Republike Hrvatske smatram potrebnim održavati primjeren neposredan i stalan kontakt s tijelima i predstavnicima nacionalnih manjina, sa Savjetom za nacionalne manjine i Komisijom Vlade Republike Hrvatske za nacionalne manjine. To je iskaz želje i potrebe da se unaprjeđuje povjerenje i dijalog jer je to temeljni uvjet da se prava nacionalnih manjina provode na razini koja jamči afirmaciju njihova identiteta na način da to bude na dobrobit njima, na dobrobit Republici Hrvatskoj i svim njezinim građanima.

**PREDSJEDNIK
REPUBLIKE HRVATSKE**

prof. dr. sc. Ivo Josipović

(Službena fotografija Predsjednika na naslovnici dobijena je od Ureda Predsjednika RH)

POD POKROVITELJSTVOM GRADONAČELNIKA ZAGREBA ODRŽANI

LUČINDANSKI SUSRETI 2010.

Tradicionalno okupljanje Crnogoraca i prijatelja Crne Gore u Zagrebu

Sveti Petar Čudotvorac Cetinjski
(rad Dimitrija Popovića, 2000.g.)

U subotu 30. oktobra, uoči velikog crnogorskog praznika Lučindana, u Kongresnoj dvorani Zagrebačkog velesajma okupilo se gotovo šest stotina Crnogorki, Crnogoraca i prijatelja Crne Gore – iz Splita, Rijeke, Pule, Umaga, Osijeka, Karlovca, Kranja, Beograda, Prokuplja, Lovćenca, Cetinja, Kotora, Podgorice i Zagreba – na tradicionalno Lučindansko druženje, u spomen na vladiku crnogorskog i mitropolita cetinjskog Petra I Petrovića Njegoša, gospodara Crne Gore od 1782. do 1830. godine, koji je još za života nazivan „svetim Vladikom“, a proglašen za sveca na Lučindan 1834. godine. I ovogodišnji Lučindanski susreti, jedanaesti po redu, održani su u organizaciji Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, a četvrti put zaredom pod pokroviteljstvom gradonačelnika Grada Zagreba gospodina Milana Bandića. Za manifestaciju, koju su i ove godine pratili predstavnici televizijskih kuća iz Hrvatske i Crne Gore, kasnije se od mnogobrojnih njenih sudionika moglo čuti da su to bili do sada najuspješniji Lučindanski susreti, kako u organizacionom, tako i u programskom pogledu.

Nakon što je gospođa Tea Francuz, voditeljica ovogodišnjih susreta, pozdravila sve uzvanike i brojne ugledne goste – a među njima su bili predstavnici gradova Zagreba i Cetinja, kao i članovi crnogorskih društava iz Hrvatske i susjednih država – intonirane su himne Republike Hrvatske i Crne Gore. Zatim je gospođa Francuz istakla kako se ovogodišnji Lučindanski susreti odvijaju u okviru dvije velike obljetnice: 100 godina od obnove kraljevine i 180 godina od smrti Svetog Petra Cetinjskog, čovjeka najviše plemenitosti, ali i vojskovođe kojega nije pobijedio nijedan napadač: izvojevao je pobjede na Martinićima, Krusima, Ljubotinju i Debelom brijegu, a 1813. godine, nakon rata s Francuskom, potpisao je sporazum o ujedinjenju Boke i Crne Gore.

Naglasila je da i ovogodišnji Susreti nastavljaju s dobrom praksom predstavljanja grada - gosta Lučindanskih susreta, te pozdravila prisutne predstavnike Grada Cetinja, napominjući kako će nam se Ansambl „Njegoš“ sa Cetinja predstaviti u završnom dijelu kulturnumjetničkog programa.

Potom su, u ime domaćina, pjesme dobrodošlice izveli zborovi „Montenegro“ (članovi Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb) i „Bulbuli“ (članice Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske „Preporod“ Zagreb), s voditeljem Ismetom Kurtovićem i uz instrumentalnu pratnju Edina Džaferagića. Nakon pravih ovacija kojima su praćene sve pjesme dobrodošlice – a prva među njima bila je „Lepe ti je, lepe ti je Zagorje zelene ...“! – voditeljica programa zamolila je predsjednika Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomira Pavićevića da se obrati skupu.

Riječ dr. sc. Radomira Pavićevića:

NJEGUJUĆI NAŠU KULTURNU AUTONOMIJU
UNAPREĐUJEMO I KVALITET ŽIVOTA NAŠIH SREDINA

«Dobro nam došli na naše blagdansko okupljanje i podsjećanje na tvorca crnogorske moderne države Petra I. Petrovića Njegoša i 180 godina od njegovog proglašenja crnogorskim svecem, kao i na stogodišnjicu obnove crnogorske kraljevine! Lijepo nas je videti u tolikom broju.

Sve vas sa zadovoljstvom pozdravljam u ime Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske i njenih udruženja. Posebno pozdravljam naše drage i cijenjene goste:

– pozdravljam izaslanika vazda nam prijateljski sklonoga pokrovitelja gradonačelnika grada Zagreba g. Dragutina Palašeka i njegove suradnike; g. Bandić već je pet godina uzastopce ne samo pokrovitelj ovih susreta, nego i uvjereni i uspješni zatočnik promanjinske zagrebačke politike, po čemu se naš glavni grad afirmirao kao uzor međunacionalnog razumijevanja i suradnje;

– pozdravljam ovogodišnjega grada-gosta Cetinja, historijske prijestonice suverene Crne Gore, na čelu sa Rankom Jovanović kao i sve učesnike umjetničkog programa KUD „Njegoš“ s umjetničkim rukovodstvom Mrvaljević Savo i direktorom Rajkom Dapčevićem i Trio „Harmonika“ u klasi prof. Jankovića; pozdravljamo grad Cetinje kao sadašnju prestonicu Crne Gore;

– pozdravljam sekretara Matice crnogorske, publicističkog barda Marka Špadijera; s Maticom obilježavamo puno desetljeće uzorne saradnje u kvalitetnom koncipiranju i realizaciji programa

očuvanja identiteta, koja zaslužuje najveće priznanje naše matične države;

– pozdravljam gospođu Bahriju Sejfić, pomoćnicu predstojnika Ureda za nacionalne manjine vlade Republike Hrvatske;

– pozdravljam predstavnike Ministarstva za ljudska i manjinska prava vlade Crne Gore i to pomoćnicu ministra Blanku Radošević Marović, sekretara ministra Orhana Šahmanovića i savjetnike Gazmend Cucu i Katarinu Pecović;

– pozdravljam predstavnike Hrvatskog građanskog društva predsjednika dr. Ivana Ilića i prvog predsjednika i osnivača HGD Tripa Šuberta, društva koje sljedeće godine obilježava 10 godina postojanja i rada; Njihov jubilej doživljam kao naš vlastiti, jer smo od samog početka gradili mostove između naše dvije države i prvi smo od manjina započeli prekograničnu suradnju sa realiziranih više od 10 zajedničkih vijednih programa; Predsjedništvo NZCH nedavno je Predsjedniku Republike Hrvatske predložilo da HGD za desetogodišnjicu uspješnog rada na izgradnji stabilne kulturne autonomije Hrvata u Crnoj Gori i g. Tripa Shuberta odlikuje za njihov uspješan rad, kao i za doprinos prekogranične suradnje Hrvatske i Crne Gore;

– pozdravljam konzula ambasade Crne Gore u Hrvatskoj g. Branislava Karadžića.

Dame i gospodo,

Veoma me raduje što su danas s nama izaslanici crnogorskog iseljništva: iz Slovenije društva „Morača“ sa predsjednikom Čedom Đukanovićem i „Izvor“ sa predsjednikom Šemsom Đeševićem (oba iz Kranja), Društvo „Crna Gora“ sa predsjednikom Mišom Moračaninom kao i Savez udruženja Ljubljane sa predsjednikom Veselinom Lakićem, Društvo „Krstaš“ iz Lovćenca sa predsjednikom Nenadom Stevovićem sa kojim smo radili na internacionalizaciji crnogorskog pitanja i Crnogorskim kulturnoprosvjernim društvom „Princeza Ksenija“ na čelu sa Aleksandrom Vučinić, Udruženje Crnogoraca Beograd sa predsjednikom Borislavom Mrvaljevićem, Crnogorska zajednica iz Prokuplja na čelu sa Dušanom Žugićem. Druženje sa njima i ostalim udruženjima iz evropskih zemalja su svima nama podstrek da jedni od drugih učimo, kao i priprema za izradu zajedničkih programa u zajednici evropskih naroda. Sve naše dogovore vezane za našu matičnu državu dogovarati ćemo u njoj i sa njom kako to rade svi veliki narodi u okviru SACI. Prvi zadatak će nam biti da povežemo mladu generaciju crnogorskih iseljenika sa mladima iz Crne Gore što je bilo definirano prije pet godina i to na programima koje oni sami osmisle.

Nekoliko riječi o Zajednici, u ovoj blagdanskoj prilici.

Ovih dana obilježavamo puna dva desetljeća od osnivanja našega prvog udruženja, Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb, 15 godina od osnivanja društva u Rijeci, 10 g. od osnivanja društava u Splitu i Rovinju (a prije 6 g. formirali smo ga u Karlovcu, prije 5 u Puli,

prije 3 u Osijeku i Umagu). 2011.g. obilježavamo 20 godina NZCH. Naša udruženja su zamišljena i organizirana da djeluju na nivou županija kadrovski i programski osposobljena, da u svojim županijama budu demokratski otvorena i grade suživot za sve Crnogorce, iseljenike iz Crne Gore i njihove hrvatske prijatelje, da okupljaju sve koji nalaze interes da učestvuju ili barem prate naše programe ostvarivanja naše kulturne autonomije. To su sve programi koje realiziramo svojim dobrovoljnim i besplatnim radom uz sufinansiranje Savjeta za nacionalne manjine, a dio i Ministarstvo kulture i medija Crne Gore, dakle uz finansijsku i općedruštvenu podršku hrvatske i crnogorske demokratske države. Dozvolite da među njima izdvojim predsjednika Savjeta za nacionalne manjine, čiji je dugogodišnji predani rad umnogome zaslužan za krupne rezultate koje ova naša, kao i mnoge druge manjinske zajednice u Hrvatskoj, postiže u očuvanju svojeg identiteta i jačanju svoje samosvijesti. Teško je precijeniti zasluge Savjeta za nacionalne manjine i gospodina Tolnauera lično u evropskoj afirmaciji naše Hrvatske kao zemlje sa zavidnim stupnjem normativne zaštite prava svojih građana, pripadnika njezinih manjinskih naroda. Za to im dugujemo iskrenu zahvalnost, a hrvatska država i zaslužno priznanje.

Za zajednicu se živi, a od nje se ne živi! Živi se od zarade na svom radnom mjestu. To nam je omogućilo da svake godine osiguramo kao nevladina organizacija nekoliko desetaka tisuća besplatnih ulaznica, nama i ostalim građanima Hrvatske, na našim programima. Ključni je i trajni zadatak naših udruženja omogućiti primjerenu integraciju pripadnika naše nacionalne zajednice, kao hrvatskih građana, u hrvatsko društvo, što je moguće samo kao naš doprinos demokratizaciji i modernizaciji društva u kojem živimo. Time dajemo doprinos kvaliteti kulturnog života sredina u kojima živimo, samosvjesno očitujući svoju nacionalnu prepoznatljivost. Njegujući našu kulturnu autonomiju unapređujemo i kvalitet života naših sredina zajedno sa svim društvenim akterima. Time osiguravamo samobitnost i transgeneracijsko očuvanje osobnog pluralnog identiteta.

U tom okviru, milo mi je da mogu istaknuti kako smo započeli da našu autonomiju negujemo i spremnošću za učenje, za širenje naših vidika i spoznaja. To su ne samo knjige iz biblioteke „Luča“ i „Svjedočanstva vremena“, nego je naša manjina u zagrebačkom „Montenegro“ pokrenula kurs učenja evropskih jezika, što je inicijativa koju ćemo, ovisno o interesu, proširiti i na naša druga udruženja. S druge pak strane, podjednaku pažnju obraćamo i na naš jezični identitet, mi stariji obnavljamo naša znanja o autentičnome crnogorskom jeziku, a mlađoj generaciji pružamo priliku da nauči jezik svojih predaka u naše škole i uz pomoć Centra za iseljništvo kroz dopunske škole u Crnoj Gori. Preko Centra dobili smo Pravopis i Gramatiku crnogorskog jezika.

Neću nabrajati sve realizirane programe koje smo planirali u 2010. Nema ni potrebe. Učinio sam to već djelomično na našem Petrovdanskom saboru. U našem „Ljetopisu“ taksativno su navedeni realizirani programi uz poseban osvrt na program „Dani crnogorske kulture“ koje smo sami osmislili. U sledećoj godini broj programa biti će isti kao i zadnjih osam godina. Spomenut ću samo jedan od budućih koji je polivalentan i realizira se kroz četiri godine, a o kojem dosad nisam govorio. Na njemu ćemo raditi sljedeće još 2,5g godine. Svatko je dobrodošao tko se želi uključiti svojim prijedlozima, inicijativama, angažmanom. To je program posvećen obilježavanju dvjestote godišnjice rođenja Petra II. Petrovića Njegoša.

U sklopu tog programa, najprije namjeravamo objaviti knjigu koja sadrži ciklus radova Dimitrija Popovića inspiriran Njegoševim poetsko-filozofskim djelima, s posebnim akcentom na „*Luču mikrokozmu*“, koji je pripreman u segmentima više od dvadeset godina. Središnji motiv ciklusa je ljudsko biće u onoj svojoj kompleksnosti koja ga određuje istovremeno kao stvorenje intelekta i instinkta, emocije i uma, stvarnosti i misterija, trijumfa i poraza, žrtve i spasenja ... Uz uvodni esej

Dimitrija Popovića s eksplikacijama motiva svoga ciklusa bit će objavljen i tekst pjesnika Luke Paljetka koji će objediniti literarnu osnovu Njegoševog djela i njenu transpoziciju u likovni ciklus Dimitrija Popovića. Izložba i knjiga posvećene Njegošu bit će realizirane u povodu velikog jubileja pjesnikovog rođenja u okviru centralne proslave koja će se održati na Cetinju, u Njegoševoj biljardi u ljeto 2013. i proći će kroz sve gradove u kojima živi više od 20 pripadnika crnogorskih iseljenika u Hrvatskoj.

Drugi dio tog programa jest još jedna knjiga, i to: „*Njegoš i hrvatski intelektualci njegova doba*“ (Ivan Mažuranić, Štrosmajer, Vraz, Ban Jelačić i drugi). Ta suradnja može biti inspirativna i danas i biti putokaz zajedničkog djelovanja na programima u evropskoj republici. Autori su poznati poštovaoci njegovog djela iz Hrvatske i iz Crne Gore.

Treće, u saradnji s Maticom pripremamo objavljivanje suvremenog izbora iz njegove poezije. Izbor smo povjerali najvećem znalcu, našem velikom pjesniku Branku Banjeviću.

Četvrto, kaže se da Njegošovo djelo prevedena na čak 48 jezika. Njegošev veliki jubilej bit će prilika da se upriliči veličajna izložba što potpunijeg kataloga izdanja njegovih djela. Taj program radimo sa Perojskim udruženjem integriranim kroz 354 godine u hrvatsku Istru

Peto, projekat u pripremi vezan za Njegoša očekujemo međunarodni natječaj Odbora za proslavu države Crne Gore. u kojem mogu učestvovati udruženja ne samo iz zemalja buduće evropske Republike nego iz čitavog svijeta.

Eto, to bi mogli biti kvalitetni prilozi naše Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske velikom jubileju, koji svoj najviši smisao ima u duhovnoj integraciji crnogorskoga bića, kao temeljnoj pretpostavci da naša mala velika Crna Gora zauzme dostojno i ravnopravno mjesto u slobodnoj zajednici slobodnih evropskih naroda. Baš kao što ga i Njegoš zauzima u Panteonu evropske književne republike!

Svjjesni smo da primjerenom obilježavanje ovog jubileja nije nipošto tek odavanje poštovanja i ispunjavanje duga prema gorostasnom pjesniku i umniku, nego je prije svega kulturna kritička obaveza samopreispitivanja i snaženja našeg samopoštovanja. A to se može njegoševski, znajući, ako mi dozvolite da ga prafraziram, kako „*iz grmena malenoga lafu trudno izać jeste*“ ...

Neka u tom duhu protekne i ovo naše lučindansko druženje!»

(*Naši verificirani programi pa i ovi Lučindanski susreti su plod velikog rada naših članova i naših prijatelja uz svesrdnu pomoć dvije države (usprkos recesije) koje izuzento cijenimo a plodovi su namijenjeni svim građanima Hrvatske. Dosada smo isključivo sponzorstvom naših članova organizirali katering, a danas sa velikom zahvalnošću mogu navesti naše sponzore: iz Hrvatske AGROKOR (PIK Vrbovec i Jamnica), a iz Crne Gore Nikšićka pivovara.*)

Dragutin Palašek

Ranka Jovanović

dr. Ivan Ilić

Nenad Stevović

Skupu su se zatim prigodnim riječima obratili: gospodin Dragutin Palašek u ime gradonačelnika Zagreba i gospođa Ranka Jovanović u ime grada-gosta Cetinja. Prisutne je potom pozdravio predsjednik Hrvatskog građanskog društva Crne Gore dr. Ivan Ilić, a na kraju im se obratio gospodin Nenad Stevović, predsjednik Udruženja Crnogoraca Srbije „Krstas“ iz Lovćenca. On je predsjedniku NZCH dr. sc. Radomiru Pavićeviću uručio plaketu Udruženja „Krstas“ za višegodišnju prijateljsku saradnju i doprinos očuvanju nacionalnog identiteta Crnogoraca u iseljentištvu.

Čestitke za Lučindan i lijepe želje učesnicima ovogodišnjih Lučindanskih susreta telegrafski su uputili: Predstojnik Ureda predsjednice Vlade Republike Hrvatske državni tajnik Krunoslav Mesarić, Župan Zagrebačke županije mr. sc. Stjepan Kožić, Direktor Zavoda za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju Crne Gore dr. sc. Derviš Selhanović, Direktor Centra za iseljenike Crne Gore prof. dr. Milan Vukčević i gospodin Veljko Bulajić.

PROGRAM

Pozdrav domaćina – pjesme dobrodošlice

„Lepe ti je, lepe ti je Zagorje zelene“
„Donji kraj“ (poznatije kao „Kraj Cetinja selo malo“)
„Oj vesela veselice“ (solistica Jadranka Šincek)
„Oj djevojko džidžo moja“

Zborovi „Montenegro“ i „Bulbuli“

Recital o ljubavi

„Vile mreže raširile“

Članovi CKPD „Princeza Ksenija“ iz Lovćenca

Trio harmonika

Handel: *Passaqualia*
Zubitsky: *Fatum, sonata*
Zolotarjov: *Rondo – Capriccioso*

Studenti Muzičke akademije sa Cetinja: Miroslav Ilić, Tijana Kovačević i Aleksandar Milić

Splet crnogorskih i inih igara i kola

Ansambl „Njgoš“ sa Cetinja

U umjetničkom djelu programa – poslije zborova „Montenegro“ i „Bulbuli“ – nastupili su članovi Crnogorskog kulturno prosvjetnog društva „Princeza Ksenija“ iz Lovćenca (Vojvodina). Učestvujući prvi put na Lučindanskim susretima, oni su se – poletno kako to samo mladost umije – predstavili recitalom o ljubavi „Vile mreže raširile“ i bili posebno toplo pozdravljeni. Miroslav Ilić, Tijana Kovačević i Aleksandar Milić, sve troje studenti Muzičke akademije sa Cetinja, virtuožno su izveli – na instrumentu koji se muzički manje upućenima činio za to nedostatnim – djela tri slavna kompozitora. Središnji dio ovogodišnjeg programa pripao je ansamblu „Njgoš“ (Cetinje), čiji su članovi – pod nevidljivom koreografskom palicom g. Sava Mrvaljevića – u furioznom tempu izvodili spletove igara i kola sa prostora Crne Gore (i ne samo nje!), uz gotovo neprekidan aplauz prepune Kongresne dvorane, koji je postao frenetičan u trenutku kada se njihova „iznuđena“ kratka i razigrana završnica efektno slila u zajednički „reverans“.

Nakon kulturno-umjetničkog programa, dugotrajnim je aplauzom praćen upućeni poziv da se vidimo i na Lučindanskim susretima 2011. godine, a ovogodišnje Lučindansko druženje – čiji je moto bio: „Ljubav - Crna Gora - Muzika“ – završeno je tradicionalnim domjenkom; sponzori su mu bili AGROKOR (PIK Vrbovec i Jamnica) i Nikšićka pivovara.

NOVI BROJ „LJETOPISA CRNOGORSKOG“

Oni koji pamte analitičnost „Le Monde“-a (ponajviše iz vremena kad je on izlazio bez ijedne fotografije i uspješno se odupirao komercijalizaciji), zasigurno bi tom riječju opisali „Ljetopis crnogorski“ – ediciju čijom je „svrhom i zadaćom: primjereno izraziti djelovanje i stvaralaštvo Crnogoraca Hrvatske i periodično ih kompetentno predstavljati zainteresiranoj hrvatskoj kulturnoj i demokratskoj javnosti“ i čiji je četvrti broj pred nama. A oni koji znaju da je prof. dr. sc. Dragutin Lalović bio i „francuski đak“, takvo što su od pokretača edicije jamačno i očekivali, kao što se s nestrpljenjem počeo očekivati i svaki novi broj „Ljetopisa“, posebno zbog britkih uredničkih uvodnika u kojima je – poštujući temeljnu ambiciju edicije: „ne prepustiti se (samo)razornom duhu mržnje i isključivosti, znajući da on nikada nije samo u drugima nego da vreba i u nama samima“ – uvijek čuvan obraz čak i onima koji ga našoj Zajednici nijesu ni umjeli ni željeli sačuvati.

I ovoga će puta čitaoci „Ljetopisa“ u jednom dahu pročitati briljantni uvodni esej – ne bez razloga naslovljen „Doba krize“ – u kom urednik profesor Lalović, između ostalog, kaže da se «svjetska kriza sve razgovjetnije prepoznaje kao kriza samog modernog svijeta, njegovih temelja, vrednota i projekata. Dakle, kao prvorazredan intelektualni i politički izazov, kad je jedan lik života epohalno preživio a novi se tek jedva nazire. Po starom se više ne može a po novome još ne umije.», potom iznosi da «Hrvatska jest u dubokoj krizi, prvenstveno političkoj», ali iznosi i činjenice koje «nedvosmisleno iskazuju demokratske političke potencijale hrvatskog društva u ovom razdoblju» i zaključuje: «Tako se može u općim crtama naznačiti okvir djelovanja Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske, njezinih pripadnika u njihovu dvojnog identitetu, kao građana hrvatske demokratske države i kao članova crnogorskoga nacionalnog korpusa. Takva osjetljiva pozicija obvezuje na politički i intelektualno odgovorno ponašanje! Što znači na čuvanje vlastite autonomije, na odbijanje bilo kakve strančarske ili klanske logike, na demokratski imperativ da – kada je o Crnoj Gori riječ – sudjelujemo u slobodnoj razmjeni mišljenja i pritom uvijek vodimo računa o posljedicama i učincima naših stajališta na crnogorsku demokratsku i kulturnu javnost, na opće interese crnogorskog društva. Uostalom, kao što smo to i do sada činili.», oertavši time krizno razdoblje u kom se pojavljuje novi, četvrti broj „Ljetopisa“.

U tom broju, u rubriku „Kronika“ kojom otpočinje svaki broj, profesor Lalović uvrstio je tekstove dvojice vrhunskih intelektualaca. U prvom prilogu «bilježimo najprije glavne kvalitativne dosege Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske u čuvanju i razvijanju vlastite kulturne autonomije, koji se još od 2003. godine, programski koncipiraju i organizirano ostvaruju preko „Dana crnogorske kulture“. O tome piše najpoznatija osoba, njihov idejni inicijator i neumorni organizator, Radomir Pavićević, koji navodi glavne oblike predstavljanja crnogorskih umjetničkih vrijednosti (glazbenih, slikarskih, kiparskih, kazališnih, filmskih) građanima Hrvatske u proteklom dvogodištu.». U drugom tekstu, iz pera generalnog sekretara Matice crnogorske Marka Špadijera, «bilježimo punu desetobljetnicu nadasve intenzivne i plodne suradnje Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske s njezinim strateškim partnerom Maticom crnogorskom ... koja nudi mogućnost okupljanja i skladnog djelovanja domovinske i iseljene Crne Gore.»

Nije bilo dvojbe urednika „Ljetopisa“ da se kao „Događaj godine“ izdvoji «umjetnički jubilej našega Miodraga Mija Adžića, vrhunskog scenografa i slikara, koji je u više od četiri desetljeća profesionalnog stalnog angažmana samo u HNK-Split postavio scenografiju za preko dvjesto predstava, a u brojnim kazalištima u bivšoj Jugoslaviji i svijetu, na televiziji i filmu, ostvario još stotinjak projekata.»

LJETOPIS CRNOGORSKI

Zagreb, br. 4, god. 2008/09.

Sadržaj

Uvodnik

Doba krize – Dragutin Lalović

Kronika

Dani crnogorske kulture 2008-2009. – Radomir Pavićević

Deset godina povjerenja – Marko Špadijer

Događaji, ljudi, knjige

Događaj godine (2009)

Obljetnica Miodraga Mija Adžića – Danilo Ivezić

Studija

Politička kultura u Crnoj Gori – Pavle Jovanović (†)

Ogledi

Stevo Đurašković, U potrazi za tisućljetnom državnošću:

političke povijesti u Hrvatskoj i Slovačkoj u 1990-ima

Tin Gazivoda, Ljudska prava u Republici Hrvatskoj:

od norme do održivosti

Priče

Sjećanja na Danila Kiša – Dimitrije Popović

Mravljak – Zorko Popović

Uglednici

Dr. sc. Radomir Pavićević – Dušan Čizmić-Marović

Razgovor o knjizi

Dragutin Lalović, Države na kušnji

– Jovan Mirić, Milan Podunavac, Damir Grubiša,

Ivan Prpić, Dušan Čizmić-Marović i Dragutin Lalović

Knjige

Milan Popović, Protiv struje – Nebojša Burzanović

Radovan Radonjić, Montenegro – de te fabula naratur

– Jovan Mirić

Dragan Radulović, Vitezovi ništavila – Božena Jelušić

Pavle Goranović, Tin Ujević i Crna Gora – Krešimir Bagić

Andrej Nikolaidis, Sunčani dan na La Plaza de la

Constitución – Zoran Drašković

Mirko Kovač, Grad u zrcalu – Dragan Radulović

Kulturni izlog Crne Gore

Književnost

Pregled značajnijih zbivanja u crnogorskoj književnosti

2008. i 2009. godine – Dragan Radulović

Iz kulturnog života

Pregled kulturnih događaja – Rosanda Mučalica

U rubrici „Studija“ preuzet je «sjajan tekst sveučilišnog profesora Pavla Jovanovića, koji je preminuo u jesen 2008. godine ... odajući i na ovaj način hommage vrhunskom intelektualcu, teorijskom politologu i empirijskom istraživaču te piscu potresne porodične sage „Put u Karadag“».

Najavljujući priloge dvojice mlađih politologa u rubrici „Ogledi“, profesor Lalović ističe: «Prvi je članak magistra politologije Steva Đuraškovića, radna verzija njegova ambicioznog istraživačkog projekta ... o „politikama povijesti u Hrvatskoj i Slovačkoj u 1990-ima“, a za autora drugog članka kaže: «Tin Gazivoda, pasionirani borac za ljudska prava, ravnatelj nevladinog Centra za ljudska prava, pozabavio se temom ljudskih prava u Republici Hrvatskoj.»

Novinu u „Ljetopisu“ urednik navještava riječima: «U ovom broju imamo i novu rubriku „Priča“, u kojoj objavljujemo dva umjetnički snažna kazivanja.»

O stalnoj rubrici „Uglednici“ profesor Lalović u „Uvodniku“ kaže: «Najzad predstavljamo i doktora (liječnika i znanstvenika), humanista i javnog radnika, neumornog pregaoca i omiljenog čelnika Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomira Pavićevića.»

U rubrici „Razgovor o knjizi“ nalaze se izlaganja sudionika predstavljanja knjige profesora Lalovića „Države na kušnji“ (četvrte koju su, u okviru biblioteke „LUČA“, izdali NZCH i „Disput“).

Rubrika „Knjige“ sadrži prikaze pet knjiga iz izdavačke produkcije Nacionalne zajednice (dvije od njih objavljene su zajedno s istaknutim izdavačem „Disputom“, jedna u suradnji s renomiranim izdavačima, hrvatskim „Antibarabusom“ i crnogorskom „Plimom“, a jedna u suizdavaštvu s Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore), a prikaz knjige Mirka Kovača „Grad u zrcalu“ uvršćen je u znak priznanja velikom piscu.

Najzad, u „Ljetopisu“ je i stalna tematska cjelina „Kulturni izlog Crne Gore“, koja sadrži pregled zbivanja u crnogorskoj književnosti i kulturnom životu Crne Gore u prethodne dvije godine.

NZCH i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb organizirali još jednu izložbu u Galeriji „Zvonimir“ u Zagrebu

DOMOVINA UMJETNOSTI

U sklopu „Dana crnogorske kulture 2010“ – u suradnji s Galerijom Ministarstva obrane Republike Hrvatske „Zvonimir“, a uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Ministarstva kulture, sporta i medija Crne Gore i Udruženja likovnih umjetnika Crne Gore – u Galeriji „Zvonimir“ je 2.9. otvorena izložba 33 autora iz Crne Gore. Pozdravivši najprije sve prisutne – među kojima su bili i ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj Nj.E. Goran Rakočević, g. Srećko Šestan, izaslanik Ministra kulture Republike Hrvatske i ravnatelj uprave tog ministarstva, g. Duško Ljuština, izaslanik gradonačelnika Grada Zagreba i savjetnik gradonačelnika, gospođa Zrinka Pillauer Marić, načelnica Odjela za kulturno-društvene djelatnosti MORH i mr. sc. Igor Rakčević, predsjednik ULUCG – predsjednik Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske dr. sc. Radomir Pavićević se u kraćem govoru osvrnuo na rad Zajednice u promicanju crnogorske kulture, te na ostvarene brojne izložbe, koncerte i predstave. Povjesničarka umjetnosti Iva Körbler naglasila je slobodan pristup crnogorskih umjetnika koji ne nastavljaju izražaj svojih učitelja već hrabro traže svoj jezik, svoj stil, ne robujući konvencijama. Predsjednik ULUCG mr. Igor Rakčević istakao je upravo tu raznovrsnost likovne poetike te šarolikost radova od klasike sve do apstrakcije. Završnu riječ imao je ambasador Crne Gore Goran Rakočević koji je, nazvavši Crnu Goru domovinom umjetnosti, šarmantno otvorio izložbu.

Na izložbi je predstavljeno 33 autora: Krsto Andrijašević, Milivoje Babović, Abaz Dizdarević, Svetlana Dragojević, Draško Dragaš, Tijana Dujović Lišević, Vladimir Đuranović, Darko Đurović, Vahida Hasanagić Nimanbegu, Dušica Ivetić, Filip Janković, Milovan Kadović, Dragan Karadžić, Biljana Keković, Ljiljana Kolundžić Burić, Blažo Kovačević, Sabaheta Beka Masličić, Suad Masličić, Mijo Mijušković, Predrag Milačić, Ratko Odalović, Tomo Pavićević, Lada Perović, Ivanka Vana Prelević, Marina Radulović, Adin Rastoder, Željko Reljić, Slobodan Slovinić, Milka Stanišić Đorović, Vojo Tatar, Rajko Todorović Todor, Naod Zorić, Nikolina Zuber.

Izloženi radovi tako različiti u umjetničkoj interpretaciji publici su predstavili savršen presjek likovnih događanja u Crnoj Gori. Tako su se na jednom mjestu mogli vidjeti radovi već renomiranih autora pa sve do radova mlađe generacije još nepoznate hrvatskoj publici. Kako je zbog brojnosti autora nemoguće opisati svaki rad, moju šetnju kroz generacije umjetnika ograničit ću na šest autora.

Od umjetnika starije generacije istakla bih sliku „Le Corps“ (fr. tijelo) slikara Slobodana Slovinića koji je široj publici poznat i kao vrstan arhitekt. Slika razlomljenog ženskog akta slikana u ulju izražava se više kao osnova, kao crtež, sublimirajući doživljaj boje te tako ostavlja mjesta za izražaj unutrašnjeg vriska, grča duše. Generacijski nešto mlađi slikar Tomo Pavićević sa slikom „Bez naziva“ u kombiniranoj tehnici, slikar je mistične atmosfere, s likovima vojnika koji su istodobno i u postavi za borbu i raspadajući likovi smrti. Slika nam snažno obznanjuje osjećaj prolaznosti, te skoro možemo čuti kako se smrt smije. Kao kontrast Pavićevićevom misticizmu kipar Predrag Milačić progovara optimizmom; njegova skulptura u kamenu „Valovi“, val je mora, val energije koji svojom mekoćom vabi na dodir, na želju da uronimo u njega s izrazito je upečatljivim kontrastom snage kamena i izražene svilene teksture. Slikar srednje generacije Ratko Odalović predstavljen je slikom „Ejlien“, u kombiniranoj tehnici; slika je to vrsnog crtača – čiju smo samostalnu izložbu imali čast ne tako davno vidjeti u Galeriji Kristofora Stankovića – koja nam kroz iskrivljen lik čovjeka koji čuva, nosi vudu-lutku malog čovjeka s leptir-mašnom postavlja pitanje da li taj groteskan lik čuva svoju dušu ili to biće u zakoraku jede i istodobno ismijava tobožnju civiliziranost našeg društva. Sljedećeg koga bih spomenula je slikar Abaz Dizdarević sa radom „Čuvari svijetla“; za mladog autora slika je u iznenađujuće retro-stilu; on s izborom teme anđela progovara o povlačenju iz virtualne, medijske stvarnosti u prošlost kad su „svijetla“ bili anđeli, štiteći ljude od mraka, od zla. Slikom „Duga XV“ Darko Đurović izvrsno predstavlja najmlađu talentiranu generaciju; slika pršti mladošću, veseljem, igrom. Likovi muškarca i žene plivaju u šarenilu duge i govore: mladi smo, i smijemo se, i volimo se – ovo je definitivno najoptimističnija slika cijele izložbe.

Sa mladošću za koju se kaže da na njoj svijet ostaje završila bih ovaj svoj osvrt na izložbu, s nadom da će nam neki od 33 autora skoro doći u posjet sa samostalnom izložbom, te nam donijeti dašak Crne Gore i vrsne umjetnosti koju ona rađa.

Nataša Rašović

Milka Stanišić Đorović:
„Stado“

Predrag Milačić:
„Valovi“

DANI CRNOGORSKOG FILMA

Ovogodišnje „Dane crnogorskog filma“ – koje su u okviru „Dana crnogorske kulture 2010“ organizirali Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske, njene udruge i Ministarstvo kulture i medija Crne Gore, a uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske, Hrvatskog filmskog saveza i Crnogorske kinoteke – sačinjavali su „Dani dokumentarnog i kratkog igranog filma“ (filmovi crnogorskih autora, po izboru prof. dr. sc. Branka Baletića i asistenta Andra Martinovića iz Crnogorske kinoteke) i „Dani igranog filma“ (filmovi „Pješčanik“ i „Zlatne čaklje“ producenta Ivana Đurovića, Artikulacija Production d.o.o.).

„Pješčanik“

Film je inspirisan porodičnom trilogijom („Bašta Pepeo“, „Ranijadi“ i „Pješčanik“) Danila Kiša. Priča crnogorsko – jevrejsko - mađarske porodice se iscrivava u toku traganja već odraslog sina, koji pokušava da rekonstruiše svoje djetinjstvo ... Film je snimljen u Mađarskoj, Srbiji, Crnoj Gori i Hrvatskoj.

Uloge: Slobodan Ćustić, Nebojša Dugalić, Jasna Žalica, Kati Lazar, Janoš Derž, Lars Rudolph i Dejan Đonović. Režija: Tolnai Szabolcsa.

Nagrade: IBIS nagrade za najbolju režiju i za najbolji ton na I. Nacionalnom Filmskom Festivalu Srbije 2007., FIPRESCI nagrada za najbolji domaći film na Filmskom Festivalu u Sopotu 2007., specijalna nagrada žirija Festival filmskog scenarija – Vrnjačka Banja 2007., nagrada za najbolju fotografiju i nagradu studentskog žirija na Nacionalom Festivalu Mađarske u Budimpešti 2008., FIPRESCI nagrada za najbolju glavnu mušku ulogu na niškom Festivalu glumačkih ostvarenja domaćeg igranog filma 2008. Zlatni Aleksandar za Najbolje umetničko dostignuće na 49. Solunskom Filmskom Festivalu 2008.

„Zlatne čaklje“

Film je trash komedija sa Borem Leejem (Sinj, HR), najvećom zvijezdom trash filma iz ex YU u glavnoj ulozi. Bore Lee jedne noći u snu čuje glas koji mu kaže da na Istoku, u zemlji tvrdih brda, jedan mali ali ponosan narod trpi nepravdu od Zle kraljice. Mitske zlatne čaklje, simbol slobode tog naroda, Zla kraljica i njen muž su zloupotrijebili ...

Uloge: Bore Lee (Boris Ivković), Bojana Knežević, Dragan Roganović, Bečo Došljak, Midrag Manerik, Mc Nigger, Jelena Božović, Džavid Mahmutović. Režija: Zoran Bojović, Boris Mandić.

Kinoteka „Zlatna vrata“

„Dani crnogorskog filma“ – kulturna manifestacija koja se odvija u okviru „Dana crnogorske kulture 2010“, a organizator je Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske i Zajednica Crnogoraca Splita, uz pomoć Savjeta za nacionalne manjine i Crnogorske kinoteke – bili su rijetka prilika da se splitska publika upozna sa recentnom filmskom produkcijom Crne Gore.

Manifestacija je započeta 45-minutnim prikazom „Istorije na slikama u pokretu, sto godina obnove i proglašenja Crne Gore kraljevinom“, a završila dugometražnim igranim filmom „Pješčanik“. U Kinoteci „Zlatna vrata“, gdje se manifestacija odvijala, bilo je oduševljene splitske publike te starijih i mlađih Crnogoraca i Crnogorki.

Dokumentarni i kratki igrani filmovi („900 ruku“, „Dom kraj mora“, „Mali voz“, ...) te trash komedija „Zlatne čaklje“ i dugometražni igrani film „Pješčanik“ su djela istaknutih autora crnogorske kinematografije, koje smo imali priliku vidjeti 7., 8. i 9. septembra 2010. godine.

Nataša Grahovac

Kino Tuškanac

Prve večeri „Dana crnogorskog filma“ u Zagrebu – manifestacije koju su organizirali NZCH i Društvo Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „Montenegro“ Zagreb – brojni posjetioци Kina Tuškanac, nakon što su ih pozdravili predsjednik NZCH dr. sc. Radimir Pavićević i producent Ivan Đurović (Artikulacija Production d.o.o.), imali su priliku da pogledaju „Pješčanik“, prvi snimljeni dugometražni igrani film (iz 2007. godine) po motivima iz opusa Danila Kiša.

Druge večeri (19.9.), posjetiocima ove manifestacije prikazan je igrani film „Zlatne čaklje“, takođe u produkciji Ivana Đurovića.

Art kino Croatia, Crnogorska kinoteka,
NZCH
i Nacionalna zajednica Crnogoraca Rijeke
Rijeka, listopad 2010.

DANI CRNOGORSKOG FILMA

Kratki filmovi

Dom kraj mora (r. Bane Bastać i D. Vujić)

Devetsto ruku (r. Bane Bastać)

Mali voz (režija: Bane Bastać)

Sa Cetinja (režija: Rajko Đukić)

Njogoš (režija: Velimir Stojanović)

Čovjek i voda

(r. Milo Đukanović i Velimir Stojanović)

Ostrog (r. Zdravko Velimirović)

Bauk (r. Živko Nikolić)

Ine (r. Živko Nikolić)

Ždrijelo (r. Živko Nikolić)

Igrani filmovi

Zlatne čaklje

(r. Zoran Bojović, Boris Mandić)

Pješčanik

(r. Tolnai Szabolcsa)

Branislav Bane Bastać, prvi profesionalni režiser u Crnoj Gori, realizovao je dva igrana i više dokumentarnih filmova. Za film „Mali voz“ (1959) nagrađen je na Prvom festivalu dokumentarnog filma u Beogradu i na festivalu u Vancouveru. Dokumentarni film o životu u staračkom domu u Perastu, „Dom kraj mora“ (1964), po scenariju Rajka Đukića, Bastać je realizovao sa snimateljem Slavkom Vukčevićem. Dokumentarno-promotivni film „900 ruku“ (1964) govori o izgradnji i radu fabrike frižidera „Obodin“ na Cetinju.

Rajko Đukić, scenarista i režiser više dokumentarnih filmova, obavljao je dužnost predsjednika Udruženja slobodnih filmskih radnika Crne Gore.

Velimir Veljo Stojanović reditelj je više dokumentarnih i četiri igrana filma („Lažni car“, „Zle pare“, „Četiri kilometra na sat“, „Kampo Mamula“). Film „Njogoš“ (1951) prikazan je na festivalima u Veneciji, Berlinu, Edinburgu i Parizu. Pisci scenarija su Ratko Đurović i Danilo Lekić, a u igranim fragmentima uloge iz Gorskog vijenca tumače: Raša Plaović, Ljubiša Jovanović, Vesko Maričić i dr.

Milo Đukanović snimio je veliki broj kratkih i dugometražnih filmova. Glasovita su njegova cjelovečerna ostvarenja: „Ne diraj u sreću“, „Muškarci“, „Inspektor“, „Palma među palmama“, „Kuda ideš Živojine“. Reditelj je i kulturnih tv serija „Cio život za godinu dana“ i „Kamiondžije“. Poseban je trag ostavio u žanru filmske komedije. Đukanović je specijalizirao u Italiji kod čuvenih reditelja Latuade, Antonionija i Pontekorva. Svoje dugogodišnje filmsko iskustvo i ogromno znanje prenosio je kao redovni profesor beogradskog Fakulteta dramskih umjetnosti. Film „Čovjek i voda“ (1954), realizovan u saradnji sa Zdravkom Velimirovićem, bio je diplomski film obojice reditelja.

Zdravko Velimirović bio je redovni profesor Fakulteta dramskih umjetnosti u Beogradu. Režirao je trideset dokumentarnih i osam igranih filmova („Dan četrnaesti“, „Lelejska gora“, „Derviš i smrt“). Film „Ostrog“, po scenariju Miloša Milatovića, slika je hodočašća na Malu Gospođu hiljada vjernika i inih, koji se okupljaju na mjestu manastira u donebesnom stijenju.

Živko Nikolić. Prvi film u kojem je Nikolić u cjelosti uobličio osoben doživljaj forme dokumentarnog filma jeste „Ždrijelo“ (1972). Za mjesto zarobljeno sa svih strana surim liticama, postoji samo jedan izlaz kroz koji se može poći u svijet. Oni koji nijesu otišli, kaju se, a nijesu srećni ni oni koji su zasvagda prošli kroz „ždrijelo“. U filmu „Bauk“ (1974) Nikolić se bavi traumatičnim činom abortusa. U mračnom ambijentu vodenice, igrom sjenki između krika i šapata, izražava se bol usljed nasilnog prekida tek začetog života. Film „Ine“ (1978), u kojem ulogu tumači Milutin Damjanović, poema je o samoći, o čovjeku kojem je svijet stran onoliko koliko je on sam stranac u tom svijetu.

U Mramornoj dvorani u Rijeci

KONCERT VLADANE PEROVIĆ

Mlada crnogorska pijanistica održala je koncert u Mramornoj dvorani Pomorskog i povijesnog muzeja u Rijeci. Ova petnaestogodišnja umjetnica iz Podgorice publici se predstavila programom koji se sastojao od djela najpoznatijih imena klasične glazbe poput Mozarta, Liszta i Chopina. Svojom je virtuoznošću očarala publiku.

Vladana svira klavir od svoje pete godine i od tada je sudjelovala na mnogobrojnim svjetskim natjecanjima, festivalima i majstorskim tečajevima. Solistički nastup Vladane Perović je organizirao Zavod za međunarodnu naučnu, prosvjetno-kulturnu i tehničku saradnju Crne Gore zajedno s Nacionalnom zajednicom Crnogoraca Hrvatske.

Dragutin Lakić

UMJETNIK SVJETSKOG GLASA I SVJEDOK VREMENA

Monografija „Dimitrije / Saloma – Salome“ predstavljena i u Rijeci

DIMITRIJE POPOVIĆ – GOST

NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA U RIJECI

U Gradskoj vijećnici 24.9. u petak navečer predstavljena je monografija „*Dimitrije / Saloma – Salome*“ u izdanju Muzeja Mimara, Skaner studija i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. U monografiji su prikazani stari i novi radovi Dimitrija Popovića. Također su objavljeni tekstovi Dražena Katunarića i Dimitrija Popovića u kojima su obrazložene formalno estetske i simboličke značajke ovoga ciklusa koji broji više od 80 kompozicija. Riječ je o ciklusu kojim Dimitrije Popović zatvara projekt inspiriran trima intrigantnim ženskim biblijskim likovima – Juditom, Marijom Magdalenom i Salomom.

EROS I THANATOS U SALOMINOM ZANOSNOM PLESU

G. Matović, D. Popović, I. Körbler i T. Lukšić

S. Vučković kao Saloma

Više stotina uzvanika i znatiželjnika ispred zagrebačkog Muzeja Mimara uživali su u nesvakidašnjem prizoru otvaranja jedne izložbe. „Okrvavljena“ Severina Vučković je otplesala požudan erotski ples, držeći na pladnju odrubljenu glavu Ivana Krstitelja. Riječ je o performansu koji je osmislio i scenski uredio u povodu otvorenja izložbe ciklusa „Saloma“, priznati akademski slikar Dimitrije Popović, pokazujući još jednu stranu svoje osobene ličnosti. Severina je izazovnim nastupom na suvremeni način utjelovila biblijski lik Salome. Unoseći Krstiteljevu glavu u muzej, pozvala je okupljeno i iznenađeno mnoštvo da razgledaju Popovićevu izložbu.

O Salomi kao važnoj umjetničkoj temi govorio je i Tugomir Lukšić, direktor Muzeja Mimara, koji je okupljenima u kratkim naznakama prepričao biblijsku priču o Salomi.

Likovna kritičarka Iva Körbler istaknula je da je Dimitrije Popović temi pristupio sustavno, prikazavši žensko tijelo u cijelosti bez imalo vulgarnosti i ne kao objekt ističući karakteristiku Dimitrijeve fotografije koja prikazuje ženu u cjelini ne režući je, kao drugi, bilo do sisa ili pupka. Pohvalila je Dimitrijeve rad na ciklusu Salome, spomenuvši pritom neku vrstu ambivalentnog odnosa kojeg je slikar imao prema ovoj temi koja je zaokupljala umjetnike od samog početka kršćanske umjetnosti pa sve do suvremenosti: „Dimitrije Popović se morao suočavati s umjetničkim kompleksom Salome, a iako su na njega utjecali neki autori, prije svega iz razdoblja ranonovovjekovlja, odnosno 16. i 17. stoljeća, morao je i skinuti mnogo toga pogrešnoga i oljuštiti mnoge krive stvari u shvaćanju Salome kao žene ali i kao simbola“, istakla je Iva Körbler.

Dramski umjetnik Goran Matović pročitao je dio uvodnog teksta iz monografije „Dimitrije/„Saloma – Salome“, književnika Dražena Katunarića, kao i dio teksta autora Dimitrija Popovića. Ovom prilično spektakularnom otvorenju izložbe prisustvovao je i veliki broj ljudi iz kulturnog i javnog života, među kojima ministar kulture Republike Hrvatske Božo Biškupić, Arsen Dedić, Goran Grgić, Mani Gotovac, Suzi Josipović, Jasna Zlokić ... Na otvorenju je predstavljena i monografija o ovom ciklusu u izdanju Muzeja Mimara, Skaner studija i Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske.

Danilo Ivezić

U atrijumu Muzeja Mimara

Pozivnica za otvorenje izložbe i promociju monografije

„U morfologiji ženskog bića ne postoje žudniji likovi od Judite i Salome, dviju žena koje nose dvije glave: svoju vlastitu i odsječenu“, piše u svojem eseju o Salomi španjolski filozof José Ortega y Gasset. Uz treću, možda i najžudniju, Mariju Magdalenu koja je simbolički poništila samu sebe, odnosno vlastito tijelo kao izvor bluda, te dvije žene, glavosječe, nadahnule su tri velika umjetnička ciklusa i izložbe Dimitrija Popovića nakon što su bile predmet njegova dugogodišnjeg bavljenja. Juditin plijen nakon koitusa, Holofernova glava kao da gleda, morbidno namiguje Salominoj lovini s plesa, glavi sveca Ivana Krstitelja na pladnju, uznesenoj na nebo, a Marija Magdalena s lubanjom u potiljku koju oblikuje njezina kosa, zrcali se u suočenju sa slikovitim zločinom i mrtvljenjem požude želi ga iskupiti. Bilanca ljubavi iskazana brojčano: tri prelijepa žene, dvije odrubljene glave i jedna lubanja.

(iz uvodnog teksta Dražena Katunarića)

Ciklusom radova „Saloma“ kojemu su prethodili ciklusi „Judita“ i „Marija Magdalena“ zatvaram projekt inspiriran biblijskim ženama. Ono što povezuje zanimljive osobnosti navedenih ženskih likova ponajprije se ogleda u njihovoj intrigantnoj fatalnosti. Svaki je od ova tri lika na stanovit način određen zamršenošću erotizma i smrti, to jest njihovim prožimanjem. Također prirodu ovih zanimljivih žena označava senzualno i asketsko, stvarno i mistično, profano i sakralno. Ono što Juditi, Mariji Magdaleni i Salomi daje posebnu privlačnost jest upravo tajna moć i snažni utjecaj erotskog što u ogledalima smrti projicira fatalnost njihovih likova.

(iz eseja Dimitrija Popovića)

CRNU GORU VIDIM U UJEDINJENOJ EVROPI

Dimitrije Popović veliki je crnogorski, hrvatski i svjetski slikar, pisac i intelektualac. Umjetnik snažnih vizija i velikih poruka, koji svojim univerzalnim djelom pripada svima, zbog čega je poštovan, rado zvan i viđen, ali i slušan. U vrijeme kada se vjerovalo da se glas intelektualca malo čuje, on ličnim primjerom, mišljenjem i stavovima, demantuje tu činjenicu, vraćajući čast i dostojanstvo tom zvanju, s osjećajem da reaguje, i što je najvažnije, da ima stav. Kao takav, on svojom umjetnošću, ali i javnim istupanjima svjedoči o našoj svakidašnjoj stvarnosti, pa se u pravom smislu te riječi može nazvati svjedokom vremena.

Crna Gora ove godine obilježava sto godina kraljevine. Koliko je taj vijek značajan u njenom ukupnom istorijskom, kulturnom i duhovnom hodu?

– Obilježavanje sto godina Kraljevine Crne Gore u današnjoj samostalnoj demokratskoj Crnoj Gori osim prigodničarskog karaktera, treba dati i inspirativnu osnovu za dalje procese njenog modernog razvoja. Istorija se treba slaviti da bi bila u funkciji budućnosti a ne da bi se romantičarski gledano zazivalo staro. Zato sam upotrijebio termin inspirativno. Ko i površno poznaje istoriju Crne Gore može vidjeti šta je sve Cetinje kao svojevrsni fenomen, danas kao paradigma, u svom razvoju ostvarivalo upravo od 1910. do 1918. Duh i dah Evrope osjećao se i potvrđivao u kotlini pod Lovćenom. Danas je Crna Gora ponovo pred vratima Evrope. Slavni pedigree jedne male države sa Balkana jeste njen sopstveni potencijal, koji se u današnjem kontekstu društveno-ekonomske dinamike u Evropi treba i mora iskoristiti što je moguće više. Zato jubilej ne vidim kao dekor nego kao značajnu činjenicu u korist crnogorskog puta u evropsku zajednicu država.

Gospodine Popoviću, Crna Gora je referendumom, na najdemokratskiji način izraženom voljom građana, obnovila svoju državnost. Time je potvrdila svoj subjektivitet, potvrdivši se na sopstvenom državnom, ali i međunarodnom planu. Vi ste bili zagovornik tog i takvog puta Crne Gore.

– Smatrao sam da Crna Gora ima pravo kao i ostale republike bivše SFRJ krenuti svojim putem i zasnovati svoju samostalnost. Premda se ne bavim politikom bilo mi je jasno da će s obzirom na opšte stanje krajem osamdesetih godina, na kontekst međunarodnih zbivanja, proces osamostaljenja na području bivše Jugoslavije biti neminovan. Takođe sam bio uvjeren da će referendum u Crnoj Gori pozitivno proći. Uporište za takvo mišljenje, odnosno stav nalazio sam u samoj Crnoj Gori, jer moderna Crna Gora nužno proizilazi iz svoje prošlosti, iz bogate tradicije, koja ima svoje specifičnosti – istorijske, duhovne, kulturne, iz mediteranskog podneblja, multikonfesionalnosti, geostrateškog položaja.

Smatram da Crna Gora kao samostalna država mora imati jednu opciju – crnogorsku opciju. Crnogorska opcija podrazumijeva modernu demokratsku državu koja u svom dinamičkom razvoju, u svim segmentima društvenog života posjeduje svijest o sopstvenoj naciji. Mislim na svijest u pozitivnom smislu, bez diskvalifikovanja drugih i drugačijih. Zato globalističke procese ne vidim kao opasnost već kao mogućnost da se vrijednosti malih zemalja poput Crne Gore, kojima kultura daje poseban pečat, istaknu i prepoznaju kao specifične.

Osamostaljena Crna Gora kreće putem koji vodi ka ujedinjenoj Evropi. Na tom putu ona ima dobar respektabilitet, ali i one usporavajuće komponente. Kakvom Crnu Goru vidite u porodici evropskih naroda?

– Crnu Goru vidim u ujedinjenoj Evropi kao modernu demokratsku državu sa svim onim standardima društvenoga života kojega trebaju kontinuirano osiguravati politički koncepti vođenja države.

Živite u Hrvatskoj koja ide istim putem, ali nešto brže, s većim mogućnostima da brže i uđe u Evropu. Možete li iznijeti neke usporedbe, ali i one usporavajuće procese koji se pojavljuju kao kočnica, u objema državama?

– Pošto je moja djelatnost prvenstveno vezana za kulturu i umjetnost, teško mi je kompetentno govoriti

o onim društvenopolitičkim činiocima koji su preduslov za ulazak u ujedinjenu Evropu. Očekuje se uskoro primanje Hrvatske u Evropsku uniju. To je njena budućnost kao što je i budućnost Crne Gore. Uostalom i Crna Gora i Hrvatska po svemu su bile i biće dio Evrope, evropske civilizacije.

Ne živite u Crnoj Gori pa Vam je, pretpostavljam i teško da je sagledate u smislu unutrašnjih društvenih procesa. No, to su sve one poteškoće koje prate zemlje u procesu tranzicije. Vidite li nešto u Crnoj Gori što je drugačije od ostalih zemlja u regionu?

– Na ovo pitanje mogu odgovoriti uopšteno. Dakle, svaka od republika bivše Jugoslavije danas kao samostalne države imaju svoje specifičnosti koje su se na ovaj ili onaj način odražavale u procesu tranzicije. U svakom slučaju velika prednost Crne Gore i Hrvatske, kao mediteranskih zemalja jeste njihova jadranska obala što im u geostrateškom smislu daje posebnu važnost.

Šta je to što Crnoj Gori nudi šansu i što bi naše prepoznatljivosti učinilo još prepoznatljivijim? Vaša vizija Crne Gore u budućnosti.

– Ukratko – Crnu Goru vidim u budućnosti integrisanu u evropske odnosno svjetske tokove društveno političkih procesa.

I, na kraju, intelektualac i njegova uloga danas. Ako intelektualca ima u onom smislu kako ga definiše Bernar Anri Levi.

– Ovo je kompleksno pitanje. Upravo zbog toga što ga nameće sam pojam intelektualac. Naime, intelektualac bi trebalo biti savjest društva, onaj koji afirmiše istinu, koji prepoznaje problem i ima hrabrosti da ga imenuje. Međutim, u opštoj podjeli pozitivnog i negativnog pola ljudskog djelovanja u istorijskim procesima, nažalost imali smo primjere gdje su se intelektualci iskazali upravo kao apologeti onog negativnog. Sjetimo se fašizma i simpatija koje je pobuđivao kod Danuncija, Paunda, Huismansa ili Hajdegera. S druge strane, na sreću, neusporedivo više imamo primjera koje imponuju hrabrošću i istinom intelektualaca. Podsjetiću na čuveni sukob Miguela de Unamuna sa fašističkim generalom Milanom Astrajom, na Univerzitetu u Salamanki. Mogao bih navoditi puno primjera. Sjetimo se problema koji je mučio jednog od najangažovanijih intelektualaca 20-tog vijeka Žan Pol Sartra, koji se pitao kakva je moć intelektualca i može li djelovati na poboljšanje svijeta, može li ga humanizovati. Sa druge strane, slavni Sartrov savremenik, Alber Kami se pita „vrijedi li dati glavu za istinu“. Kada je vrhunski naučnik, briljantan um, Robert Openhajmer, voditelj projekta „Menhetn“ vidjevši svu stravičnost učinka atomskog oružja, nakon jedne konferencije izjavio „Moje su ruke okrvavljene“, to je bio iskreni znak hrabrosti, griže savjesti i kajanja. Ali ništa se nije promijenilo. Naprotiv, atomsko oružje se usavršavalo i svijet je suočen sa opasnošću sveopšte katastrofe. Ipak mislim da glas intelektualca nije glas očajnika u pustinji kako mnogi smatraju. Ako ne može mijenjati svijet on može, i to radi, ukazivati na to kakav je taj svijet, svijet u kojem mnogi egzistiraju a ne žive. Intelektualac je svijetu potreban pa makar se samo sporio, kako kaže Levi.

Šta, po Dimitriju Popoviću, znači nositi taj oreol, toliku obavezu?

– Dosljednost i nepotkupljiv stav.

Cetinje – grad kulture, naziv je modela iza koga je stalo resorno Ministarstvo i sve relevantne državne kulturne institucije. Vaše viđenje jednog takvog modela, Cetinja u tom modelu, Cetinja kao kulturnog modela.

– Prema Cetinju imam određene slabosti što je i razumljivo jer sam u njemu rođen. Cetinje ostaje srce crnogorske kulture. Kada se letimično pogleda njegova bogata i zanimljiva istorija, svi ti slojevi kulturnog nasljeđa, onda se vide potencijali za snažnu afirmaciju crnogorske kulture. S tim u vezi smatram od izuzetnog značaja, predstojeći jubilej 200 godina od Njegoševog rođenja (1813). To je posebna prilika za nove afirmacije Cetinja i naravno Crne Gore.

Miraš Martinović

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 6. septembar 2010. godine)

UKINUTO FINANCIRANJE NEKIH MANJINSKIH UDRUGA

Savjet za nacionalne manjine privremeno je obustavio financiranje 13 od 92 manjinske udruge, jer nisu dostavile financijsko izvješće za prvih šest mjeseci ove godine. Riječ je o 11 romskih, jednoj udruzi njemačke i jednoj ruske nacionalne manjine, koje su za svoje projekte od Savjeta dobile ukupno gotovo 240 tisuća kuna, ali nisu opravdale trošenje tog novca.

Predsjednik Savjeta Aleksandar Tolnauer objasnio je da to tijelo više ne može tolerirati nedisciplinu udruge, a požalio se i da su neke udruge upozorene da krše zakon, ali da i dalje odbijaju dostaviti izvješće, jer smatraju da se radi o premalo novca i da ga ne treba pravdati. Najavio je da će Savjet u te udruge poslati nadzor, a po potrebi i podnijeti kaznenu prijavu.

Na sjednici Savjeta predstavljeno je i istraživanje zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti o funkcioniranju vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, u kojem je kao problem navedena slaba zainteresiranost pripadnika manjina za izbore za manjinska vijeća i pripadnike, kao i nedovoljna angažiranost samih vijeća i predstavnika nacionalnih manjina.

Trećina izabranih vijećnika i predstavnika uopće ne sudjeluje u radu lokalnih tijela, pojavljuju se samo na prigodnim sjednicama općinskih i gradskih vijeća te nikad nisu predložili nikakvu mjeru za poboljšanje položaja manjina.

Članovi savjeta stoga su zaključili da je potrebno dodatno educirati vijeća i predstavnike o njihovim ulogama, ali i pripadnike manjina o njihovim pravima.

Savjet je upozorio da Sabor treba donijeti zakon o financiranju koordinacija, vijeća i predstavnika nacionalnih manjina.

(Izvor: HINA, 14. listopada 2010. godine)

Dani nacionalnih manjina u Rijeci

14. ETNO SMOTRA

Ovogodišnja Etno smotra nudila je obilni program na kojem su se odvijale brojne tribine o manjinskim pitanjima i problemima, Festival dječje poezije, Šahovski turnir i nezaobilazna Folklorna priredba.

Tribina na temu Manjinske zajednice – snošljivosti održana je u Vijećnici Grada Rijeke. Istog dana u 19 sati u Vijećnici je bila promocija knjiga Dimitrija Popovića o trima biblijskim ženama Mariji Magdalen, Juditi i Salomi.

Posebnost programa 14. Etno smotre bio je i Festival manjinske dječje poezije koji je realiziran u suradnji s riječkom podružnicom SKD Prosvjeta. U Zajednici Talijana održano je predstavljanje zbirke makedonskih epskih pjesama na talijanskom jeziku. U prostorijama Šahovskog kluba održan je tradicionalni turnir. U Matici umirovljenika Rijeke, postavljena je izložba slika Vladimira Pročvija, a u MO Mlaka izložba ukrajinskih i rusinskih slika.

Dani nacionalnih manjina u Rijeci, 14. etno smotra, završila je u nedjelju velikom folklornom priredbom na kojoj je nastupilo 13 nacionalnih udruge i više od 200 svirača, pjevača i plesača. Sudjelovali su KUD Shkendija Zagreb, Matica Slovačka Rijeka, Teatar Roma Chaplin, KPD Rusina i Ukrajinaca Kaljina, Nacionalna zajednica Crnogoraca, KD Rusina i Ukrajinaca Rušnjak, Makedonsko kulturno društvo Ilinden, Srpsko kulturno društvo Prosvjeta, Bošnjačka nacionalna zajednica PGŽ, Udruga Aškalija PGŽ, Češka beseda Rijeka, KUD Fratellanza, Demokratska zajednica Mađara – Udruga za PGŽ te Alen Polić kao gost.

Dragutin Lakić

U ZAGREBU ODRŽANA DESETA SJEDNICA PREDSJEDNIŠTVA NACIONALNE ZAJEDNICE CRNOGORACA HRVATSKE

U subotu 23.10.2010. godine, u Crnogorskom domu u Zagrebu, održana je deseta sjednica Predsjedništva Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Sjednicu je sazvao i vodio predsjednik NZCH dr. sc. Radomir Pavićević.

Nakon usvajanja zapisnika sa devete sjednice Predsjedništva, razmotrena je realizacija Programa rada za 2010. godinu, uključujući i obaveze do kraja kalendarske godine. Za ovu tačku dnevnog reda sjednice trebalo je pripremiti pisani izvještaj za svaku udruhu - članicu Zajednice.

Potom su članovi Predsjedništva razmotrili prijedlog Programa rada za 2011. godinu. Prijedlog Programa sačinjen je u skladu s metodologijom Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

U okviru tačke koja se odnosila na realizaciju zaključaka s prethodne sjednice Predsjedništva NZCH, pažnja je posvećena organizacionim pitanjima te djelovanju udruge - članica, s posebnim naglaskom na neophodnost temeljitih priprema za obaveze koje predstoje u 2011. godini, a to su najprije izbori predstavnika za vijeća crnogorske nacionalne manjine, a potom izborne skupštine pojedinih udruge - članica NZCH i izborna skupština same Nacionalne zajednice Crnogoraca Hrvatske. Posebno je naglašeno kako je prilikom razmatranja svih budućih kadrovskih pitanja i predlaganja kandidata neophodno obezbijediti dekulacija funkcija članova vijeća i predsjedništava.

Posebna tačka dnevnog reda sjednice bila je posvećena razmatranju radnog nacrta „Strategije saradnje Crne Gore sa dijasporom“, koja je ljetos bila dobijena od Centra za iseljenike Crne Gore i na koju je primjedbe već bio uputio predsjednik NZCH. Za tu tačku su svoje zaključke, u obliku pismenih izvještaja o tom radnom nacrtu strategije, pripremila predsjedništva udruge - članica NZCH.

SJEDNICE PREDSJEDNIŠTVA DRUŠTVA CRNOGORACA I PRIJATELJA CRNE GORE „MONTENEGRO“ ZAGREB

U Crnogorskom domu u Zagrebu održane su (5. i 27.10. ove godine) 3. i 4. sjednica predsjedništva Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb. Sjednice, koje je sazvao i vodio predsjednik Društva g. Dušan Mišković, bile su prvenstveno posvećene pripremama za ovogodišnje Lučindanske susrete. Utvrđen je program Susreta i imenovan Odbor za pripremu i provedbu tog programa. Istaknuto je da će Grad Zagreb snositi troškove korištenja Kongresne dvorane Zagrebačkog velesajma, kao i da će donirati 30.000 kuna za program, a da će tvrtka Agrokor biti sponzor za domjenak (12.000 kn).

Odlučeno je da se centralni program obilježavanja 20-te godišnjice osnivanja i djelovanja Društva održi u Češkom domu (Zagreb). Umjesto nerealizirane knjige posvećene jubileju, u budućnosti bi se pripremio zbornik o aktivnostima Društva. Usvojena je Odluka o ustanovljenju priznanja Društva. Prihvaćeno je i da se u Češkom domu promovira knjiga Matice crnogorske „Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru“, objavljena proljetos.

U raspravi o nacrtu „Strategije saradnje Crne Gore sa dijasporom“, koju je uputio Centar za iseljenike Crne Gore, iznijet je – uz ocjenu da je takva studija svakako potrebna – niz opaski i primjedbi, a prihvaćene su i već upućene primjedbe predsjednika NZCH.

Simpozijum na Ivanovnim koritima: „Crnojevići – značaj za crnogorsku državu i kulturu“

VIZIONARSTVO DINASTIČKE PORODICE

Dvorska crkva na Ćipuru (Cetinje) sa ostacima Crnojevića manastira

Crnojevići (ukupno je bilo sedam generacija), nadahnuti renesansnim „mediteranskim ozračjem“, koncentrisani na odbranu i opstanak – stvarali su crnogorski etos i etnos. Crnojevići su snažno bljesnuli zrakom slobode i prosvijećenosti i bili su jasan orijentir od XVI do XVIII vijeka, prototip i matrica za kasniju crnogorsku duhovnu „izvištru“ Petrovića. Osnovna preokupacija Crnojevića, naročito tri generacije – Stefanice, sina mu Ivana i unuka Đurđa, bila je odbrana i čuvanje crnogorske države. Od vremena Crnojevića počelo je snažno da se plete crnogorsko kolo: mitsko i pjesničko, misaono i povijesno. Onome koji je kao Ivan trajno doprinio nacionalnom identitetu, koji je osmislio Cetinje – kao ideju, i počeo da stvara modernu Crnu Goru – kao pojam, sljeduje slava njegoševska i aura svetačka.

Čedomir Drašković

Crnojevići su bili veliki ljudi i vladari, sa vizijom i dalekosežnom koncepcijom, koji su Crnu Goru uveli u ono što mi danas zovemo Evropa – kazao je u uvodnom izlaganju predsjednik Matice crnogorske, Branko Banjević otvarajući naučni simpozijum „*Crnojevići – značaj za crnogorsku državu i kulturu*“, koji je, u organizaciji Matice crnogorske i uz učešće brojnih stručnjaka, održan na Ivanovim koritima na Cetinju.

Banjević je istakao da su Crnojevići vodili borbu za slobodnog čovjeka ovog prostora, kao i da su u osnovi našeg sistema vrijednosti, koji je sistem slobodnog čovjeka.

– Danas treba da afirmišemo vrijednosti Crnojevića, jer afirmišući njih mi na neki način afirmišemo ono što je najmodernije i najdublje u našim osnovama – kazao je Banjević.

Prof. dr Božidar Šekularac, u izlaganju naslovljenom „Crnojevići u izvornoj građi“, osvrnuo se na rodoslovno stablo porodice Crnojević, posebno potencirajući dva izvora – Bogišićev arhiv u Cavtatu i Cetinjski ljetopis.

– Ukoliko se uzmu u obzir sva imena iz rodosolva, ostaje čudno zašto su tako dugo bila nepoznata u našoj historiografiji – istakao je Šekularac, posebno se osvrnuvši na zagonetne detalje života Stefana Crnojevića i njegovog brata Staniše.

Dr Živko Andrijašević govorio je na temu „Crnojevići u crnogorskoj historiografiji i ideologiji 19. vijeka“, istaknuvši da je politička koncepcija koja je nastala u 19. vijeku, a koja se stidljivo provlači kroz vrijeme Petra Prvog i Petra Drugog i postaje zvanična tek u vrijeme knjaza Danila, imala svoje duboko tradicijsko utemeljenje.

– Tek nakon dolaska Danila Petrovića Njegoša na vlast, i proglašenja Crne Gore za knjaževinu, tradicija Crnojevića postaje osnovno ideološko uporište za ciljeve državne politike. Polazeći od ove tradicije, ocrtane su teritorijalne aspiracije Crne Gore i utemeljen zahtjev o zvaničnom međunarodnom priznanju – kazao je Andrijašević.

Prema riječima Čedomira Markovića, koji je govorio o „Graditeljskoj baštini Crnojevića“, iako se radi o skromnom broju graditeljskih poduhvata, ne može se zanemariti činjenica da se među njima nalaze i oni koji svojim značenjem nadilaze i prostor i vrijeme u kome su nastali i u kome su svojom političkom i kulturnom misijom usmjerili istorijski tok razvoja Crne Gore. Istoričar umjetnosti Branislav Borozan imao je video prezentaciju virtuelne rekonstrukcije manastira Crnojevića na Ćipuru.

Osvrnuvši se na političko nasljeđe Crnojevića, prof. dr Radovan Radonjić kazao je da o tom nasljeđu, odnosno njegovoj pulsaciji u narodnoj svijesti, nema ni izbliza tako jasnih i preciznih iskaza i vrijednosnih sudova.

– Osvrti na političke domete i učinke Crnojevića, a posebno na njihovu ostavštinu u toj oblasti, uzgredni su, nepotpuni i znatno ispod nivoa elementarnih, naučnih i teorijskih zahtjeva u poslovima ove vrste – naglasio je Radonjić.

Lingvisti i profesor Adnan Čirgić govorio je o „Jeziku izdanja Crnojevića štamparije u svjetlosti dosadašnjih filoloških istraživanja“.

– Postoje dva suprotstavljena stava u vezi sa jezikom Crnojevića štamparije. Jedan je, da je jezik izdanja te štamparije nastavio srpsku tradiciju, a drugi je da je u pitanju crnogorska redakcija staroslovenskog jezika. Za sada, na osnovu analiza koje su date, nema čvrstih dokaza ni za ekavsko ni za ijekavsko čitanje jat-a. Kako god bilo, činjenica da je u pitanju državna štamparija, u kojoj su knjige štampane po nalogu vladara Crnojevića, govori da to nedvosmisleno pripada samo i jedino crnogorskom kulturnom nasljeđu – kategoričan je bio Čirgić.

(Izvor: Dnevni list POBJEDA, 8. i 10. septembar 2010. godine)

Roman Zuvdije Hodžića predstavljen u Kranju

„DAVIDOVA ZVIJEZDA“ NA SLOVENSKOM

Uz prisustvo brojnih gostiju, uzvanika i iseljenika porijeklom iz Plava i Gusinja, u Kranju je, u dvorani Opštine Kranj, predstavljen roman, poznatog crnogorskog književnika Zuvdije Hodžića „*Davidova zvijezda*“, preveden na slovenski jezik.

Organizator događanja Zavičajno društvo Plava i Gusinja „Izvor“ prigodnim programom, uz učešće umjetnika iz Kranja i članova Društva, obilježilo je ovaj značajan kulturni događaj ne samo za grad već i za dvije države Sloveniju i Crnu Goru.

Predstavljanju su, među ostalima, prisustvovali i Ambasador Crne Gore u Republici Sloveniji Ranko Milović, predsjednik Opštine Plav Skender Sarkinović, direktor Centra za iseljenike Crne Gore Milan Vukčević, savjetnica Centra za iseljenike Elvira Bekteši, predstavnici crnogorskih društava u Sloveniji i Hrvatskoj.

Danilo Ivezić

JEZIK NAS DUHOVNO RAĐA

Tri godine nakon što je proglašenjem Ustava Crne Gore propisano da je službeni jezik crnogorski, prije nešto više od mjesec, izmjenama Zakona o obrazovanju, normirana je obavezna njegova upotreba u crnogorskim obrazovnim institucijama. U susret istorijskoj prvoj školskoj godini sa crnogorskim jezikom u crnogorskim školama, za POBJEDU govori član Ekspertske komisije za standardizaciju crnogorskog jezika prof. dr Milenko Perović.

Zašto su nam bile potrebne decenije da učinimo ono što nalaže zdrava logika, da svoj jezik nazovemo svojim nacionalnim i državnim imenom?

– Zato što je u potonjih stotinu godina Crna Gora sistematski, čak i bukvalno, obezglavljavana. Misao i govor su ono najljudskije što izlazi iz ljudske glave. Obezglavljanje u crnogorskom istorijskom smislu znači onemogućavanje da se ima misao o sebi i da se svojim načinom i govorom govori o sebi i o svemu što ljudi mogu jezikom iskazati. Netrpeljivost i divlja mržnja prema crnogorskom jeziku kod današnjih generacija Crnogoraca, svejedno je da li su odrođeni ili se nacionalno drugačije „deklarišu“, mogla bi se uporediti s netrpeljivošću i mržnjom koju poneko dijete, istina izuzetno rijetko, osjeća prema vlastitoj majci. I nije to poređenje pretjerano. Jezik nije nikakav naš instrument, oruđe ili sredstvo. Jezik je ono što nas rađa u duhovnom, kao što nas majke rađaju u fiziološkom smislu. Ako mrzimo onu koja nas je rodila, ako je preziremo, ako je se javno odričemo, pa još tvrdimo da nas je rodila neka druga i na nekom drugom mjestu, onda smo u dubokom i teškom nesporazumu sa sobom! Mnogo je po Crnoj Gori intelektualne, filološke i političke dece toga nesporazuma. I nije najgore što ih je mnogo, nego što ta deca svakoga ko vidi i kaže da su ona veliki i štetni nesporazum proglašavaju nesporazumom. A to nije ništa drugo nego teška posvađanost sa stvarnošću. Na sreću, Crna Gora se počela ozbiljno liječiti od te posvađanosti. Jedan od značajnih simptoma ozdravljenja je postignuće politički i filološki utemeljenog crnogorskog jezika!

Standardizacija i kodifikacija crnogorskog jezika, koji je Ustavom određen kao službeni jezik u Crnoj Gori, potom i njegovo uvođenje u nastavu, u dijelu javnosti se nastoji predstaviti kao brzopotezan proces. Hoće li Crnogorci zaista ponovo morati uzeti „bukvar u ruke“?

– Kada čujem kako i šta govore neki javni poslenici, pa i neki „viđeni“ intelektualci, pomislim da odista ne bi škodilo da porade malo na elementarnom obrazovanju. Valjalo bi da uzmu u ruke ako ne baš bukvar, a ono knjige iz jezika i književnosti svoje dece osnovaca. Slušam pred godišnje odmone jednoga mrgodnog veselnika kako govori u instituciji crnogorske legislative. Izgovara neke jade protiv uvođenja crnogorskog jezika u školsku nastavu. I kako ih izgovara? Malo „arhaičnim“ crnogorskim jezikom s riječima na đ i ć, malo „novim i izmišljenim“ crnogorskim jezikom s riječima na ž, malo „književnim“ ijekavskim, pa na kraju malo je udrobio i poneku riječ na srpskom ekavskom. Nevjerovatan jezički adumac! Nažalost, vrlo tipičan za one koji javno govore po Montenegro. Da li bi bilo „brzopleto“ tražiti da se dotični nekako skloni od crnogorske javnosti, jer je društveno opasan i štetan? Kako? Tako što svojom užasnom i varvarskom jezičkom neobrazovanošću obezvjeđuje ogromne napore učitelja, nastavnika i profesora na svim nivoima školovanja u Crnoj Gori. Kako će prosvjetna struka ubijediti decu da pravilno govori i kako se pravilno govori (kako god da nazovete svoj jezik), kad se jedan takav „dužnosnik“ razmeće svojim jezičkim primitivizmom i neznanjem. Standardizacija crnogorskog jezika nije učinjena brzopleto. Naprotiv, kasnila je više od sto godina. U obliku u kome je učinjena, ona je ipak djelo sazrijevanja crnogorske lingvistike. Čitaoci Pobjede imaće prilike da se uvjere u to danas i tokom sljedeća tri petka, kada se prvi put u hiljadugodišnjoj crnogorskoj povjesnici pojave iz štampe Gramatika crnogorskog jezika, te latinična i ćirilična verzija Pravopisa crnogorskog jezika.

Dijelite li utisak da članovima Ekspertske komisije, koja je normirala crnogorski jezik u medijima nije dat odgovarajući prostor da razjasne eventualne nejasnoće u vezi sa konceptom norme crnogorskog jezika?

– Najvećim dijelom mediji su u profesionalnom i moralnom smislu sramotno loše pratili cijeli proces standardizacije. Većinu novinara i njihovih urednika u izvještavanju je rukovodilo poražavajuće neznanje elementarnih lingvističkih pojmova, bezočno dezinformisanje javnosti, primitivni bulevarski senzacionalizam i neshvatljiva malicioznost prema svemu što ima veze s crnogorskim jezikom i njegovim normiranjem. Crnogorski mediji su u najvećem broju u „događanju jezika“ potpuno pali na profesionalnom ispitu. I pored toga, našlo se nekakvih načina da se dopre do javnosti Crne Gore i da se ona u osnovnim crtama upozna s onim što je uradila Ekspertska komisija za standardizaciju crnogorskog jezika.

Otkako se počela promaljavati tema standardizacije crnogorskog jezika o toj temi mahom se pisalo zajedljivo. Otkud sva ta malicioznost prema jednom jeziku kao elementarnoj oznaci sopstvenog nacionalnog bića?

– Tri su grupacije u velikom taboru mrzitelja standardizacije. Prvu čine orkestratori velikosrpske nacionalističke propagande. Već po običaju, jako bolno su doživjeli ostvarivanje beskrajno važnoga elementa crnogorske emancipacije kroz standardizovanje crnogorskog jezika. Ne čudi što su stari trubači te propagande, ali i neki novi koji su se do sada vješto „varakali“, iz sve snage zatrubili na uzbunu. Drugu grupu čine neki frustrirani filolozi i njihove pristalice. Do sada su bili etablirani kao perjanice montenegristike. Svojom nepromišljenošću doveli su sebe u situaciju da budu potpuno gurnuti u zapećak, pa još i da brinu ne samo o svojoj profesionalnoj reputaciji, nego i o profesionalnoj sudbini. Naime, pokazalo se da njihovi naučni i pedagoški statusi nemaju ozbiljno pokriće. Oni misle da se otkrivanje te, po njih vrlo neugodne, stvari može nekako „zamaštrakati“ podizanjem bijesne dreke protiv standardizacije koju je uradila Ekspertska komisija. U žutoj štampi ta bijesna dreka ima efekta koliko i trenutni dnevni uticaj koji se mjeri dužinom vremena potrebnog da se prelista štampa. Gazde te štampe ušle su u patološku mržnju prema aktuelnoj crnogorskoj vlasti, pa se ta mržnja nepromišljeno i neosnovano protegnula na standardizaciju jezika. E, kad mali medijski baroni i mali provincijski profesori tako usklađeno mrze, onda nije ni čudo što ne mogu stručnoj i opštoj javnosti ponuditi ni jedan jedini ozbiljni kritički argument koji bi osporio bilo koji naučni i standardološki stav Ekspertske komisije! Zato su se i odlučili na obmanjivanje javnosti, „kritikujući“ ono čega u prihvaćenom standardu uopšte nema i prešutkujući ono čega ima! U naučnom i moralnom smislu takva „kritika“ je nedopustiva. Narod lijepo kaže: U laži su kratke noge! Koliko su one kratke moći će se vrlo brzo uvjeriti svako ko pokuša da u Pravopisu i Gramatici crnogorskoga jezika nađe mjesta za koja oni tvrde da postoje. Postoji i treća grupa mrzitelja. Ako nekakav jadni kalkulantski politikantski ili sinekuristički interes vodi pomenutu velikosrpsku, kao i ovu „lingvističku“ montenegrističku „kritiku“ koncepta standardizacije, najjadnija je i najiracionalnija ona „kritika“ koja dolazi od nekih tobože slobodnih, tobože procrnogorskih, tobože intelektualaca i tobože kolumnista! Ogojeno je do nepodnošljivosti kako ih na „kritiku“ navodi teška zavist, pa i neka dublja patologija kojoj se korijeni pružaju ko zna kud. Njihove nebulozne „kritike“ biće sačuvane kao dragocjeno svjedočanstvo o tome kakva se bolesna glupost pokušala ispriječiti kao „ozbiljni“ meritum protiv ljudi koji su proveli prvu standardizaciju crnogorskog jezika!

Svi značajni crnogorski književnici, od Njegoša, Ljubiše i Marka Miljanova, preko Lalića i Zogovića, pa sve do današnjih tzv. postmodernista izvorno baštine onaj opštecrnogorski organski govor koji je Ekspertska komisija i uzela kao osnovu standardizacije crnogorskog jezika. Stoga, između literarnog i standardnog crnogorskog jezika nema ni netrpeljivosti ni napetosti. Naprotiv, oni su dvije vrlo srodne funkcije istoga jezika! Kao što đak u školi može reći „sjekira“ ili „šekira“, „izjelica“ ili „izelica“, „djed“ ili „ded“, „cjepanica“ ili „ćepanica“, a da oboje bude ispravno, tako može i književnik. Prije rata, u Beogradu su prevodili i „prepevavali“ Njegoša. Bogu hvala, nema toga crnogorskog književnika ili pjesnika koga će biti potrebno „prevoditi“ na standardni crnogorski jezik. Oni su od početka u njemu. Mnogo su prije u njemu nego što smo ga standardizovali!

Vlatko Simunović

(Dnevni list POBJEDA, 27. avgust 2010. godine)

CRNOGORSKI JEZIK DOBIO ADEKVATAN OPIS

Gramatika crnogorskog jezika, koju je prošlog mjeseca usvojio Savjet za opšte obrazovanje danas izlazi iz štampe. Jedan od njenih autora dr Adnan Čirgić, u razgovoru za Pobjedu, ocjenjuje da je savremeni crnogorski jezik u njoj dobio adekvatan opis, naročito kad se uzme u obzir relativno kratko vrijeme u kojem je ona nastala. Rad na prvoj službenoj gramatici crnogorskog jezika trajao je dvije godine, a u atorskom timu, osim Čirgića, bili su prof. dr Josip Silić i prof. dr Ivo Pranjkić.

– Taj se posao ne bi mogao tako brzo završiti da nijesu postojale brojne studije i monografije o crnogorskom jeziku i crnogorskim govorima koje su u potonjih nekoliko decenija nastale iz pera poznatih naših jezikoslovaca. Konačno, od ogromne je važnosti standardološki rad utemeljivača savremene montenegristike Vojislava P. Nikčevića – ističe Čirgić.

Pisanje Pravopisa pratilo je dosta problema, od promjene komisije do burnih reakcija nakon njegovog usvajanja u jednom dijelu javnosti. Da li ste i tokom pisanja Gramatike imali problema?

– Problemi koji su pratili pisanje Pravopisa ponajmanje su bili pravopisne prirode. Ti problemi prate sve montenegriste od 1968. godine, kad su se počeli jasnije definisati zahtjevi za uvođenje crnogorskoga jezika, pa sve do naših dana. Protivnici crnogorskoga jezika su se smjenjivali, jedni odlazili, a drugi stasavali, ali se argumentacija gotovo uopšte nije mijenjala. A ta argumentacija uvijek je imala istu poruku: ne treba pisati u skladu s govornim uzusom u Crnoj Gori jer je to pogrešno, nepravilno, arhaično, ruralno, jer tako ne govore ljudi iz našega okruženja i sl. Model za standardni jezik u Crnoj Gori uvijek je morao biti uzet s područja izvan crnogorskih granica. Takva izvanligvistička „argumentacija“ nikako nije mogla iznenaditi nikoga ko je radio na Pravopisu i Gramatici crnogorskoga jezika. Njen cilj i nije bio da omete rad na standardizaciji crnogorskoga jezika, već da dezinformiše javnost putem pojedinih medija i time spriječi primjenu crnogorskoga jezika u praksi.

Sastav komisije koja je pisala Pravopis i Gramatiku bio je trn u oku mnogima i često razlog za politička prepucavanja. Da li je tim koji je pisao Gramatiku saradivao sa stručnjacima u Crnoj Gori, odnosno da li je uopšte bilo interesovanja domaćih stručnjaka da se uključe u stvaranje dokumenata od istorijske važnosti za našu državu?

– Nije mi poznato da je neko iz stručne javnosti u Crnoj Gori u kakvome stručnom ili naučnom tekstu iznio zamjerke na taj račun. Da je bilo takvih primjedaba, dosad bismo na njih sigurno odgovorili. Poznate su mi samo pojedine zlurade laičke i politikantske opaske na račun autora priručnika o kojima je riječ. Da su imali bolju argumentaciju, zasigurno bi je iznijeli. Ali ne možete očekivati od naučnih radnika da odgovaraju na svakojake neutemeljene laičke izjave u dnevnim novinama, bez obzira na to koliko su (ne)dobronamjerne. Gramatiku crnogorskoga jezika pisali su oni stručnjaci koji su bili sposobni da je napišu. U suprotnom je ne bi ni bilo. Autori Gramatike su Adnan Čirgić, Ivo Pranjkić i Josip Silić, uz vrlo značajnu saradnju Jelene Šušanj. Dakle, u tome timu bilo je i crnogorskih i hrvatskih stručnjaka. Da nije bilo crnogorskih stručnjaka, ne bi bilo ni Gramatike crnogorskoga jezika! Takođe, da nije bilo hrvatskih stručnjaka koji su izradili djelove za koje u Crnoj Gori očigledno nije bilo sposobnih ili dovoljno zainteresovanih, opet ne bi bilo Gramatike crnogorskoga jezika! A ti hrvatski stručnjaci mogu da nam služe na ponos, jer je riječ o slavistima čiji renome nadilazi granice nekadašnje zajedničke države!

Savjet za opšte obrazovanje usvojio je Gramatiku prošlog mjeseca. Protiv usvajanja bile su, kako su mediji prenijeli, lingvistkinja Slavica Perović i profesorica književnosti Božena Jelušić, navodeći, kao jedan od razloga i to da se ovaj dokument previše oslanja na gramatike hrvatskog jezika. Kako komentarišete takve ocjene?

– Zbilja nije lako komentarisati takve ocjene jer njima ništa konkretno nije rečeno. Gramatika crnogorskoga jezika će danas izići iz štampe i biti dostupna svim korisnicima. A oni će tada sami moći da prosude je li to hrvatska ili crnogorska gramatika. Očigledno je da će Crna Gora i dalje imati tradicionalne dežurne kritizere, koji će se protiviti bilo kakvome napretku u montenegristici. U svemu tome nije jasno kako jedna ista gramatika može istovremeno biti i previše hrvatska i previše crnogorska, čak i arhaično crnogorska?! A to bi pitanje trebalo postaviti onima koji je na taj način kritikuju.

Crnogorska gramatika jeste oslonjena na hrvatsku, ali ni manje ni više no što je oslonjena na srpsku i bosansku gramatiku. Jer sve su to štokavski standardni jezici. Ako to ne znaju kritizeri crnogorske gramatike, onda im se zaista mora oprostiti njihovo neutemeljeno kritizerstvo. S druge strane, nije mi poznato da je bilo ko od njih iznio ni približan broj zamjerki na sve srpske gramatike koje su se službeno upotrebljavale u Crnoj Gori, a nijesu uvažavale gotovo nijednu opštercnogorsku jezičku osobinu.

Da li Vam je poznato da se u dijelu stručne javnosti već pominju moguće korekcije Pravopisa?

– Nije mi to poznato. Bio bi dobro kad bi se crnogorski lingvisti počeli baviti crnogorskim jezikom, makar to bile i korekcije Pravopisa.

U komentarima koji su se čuli nakon usvajanja Gramatike bilo je i ocjena da se previše insistira na arhaizaciji crnogorskog jezika. Pominju se riječi ožljeda, šnjegovi... kao i dileme o tome da će onaj koji piše ili govori ded ili šutra morati dosljedno da upotrebljava i oblike kao što su ćelohranitelj ili ćelivati. O čemu se, zapravo radi?

– Radi se o zlonamjernoj dezinformaciji, koju sam razjasnio nedavno u intervjuu za nedeljnik Monitor. A tu sam citirao dio iz Gramatike, koji ću i ovde radi javnosti ponoviti: „Glasovne promjene tipa šljedeći/šljedeći, pošljednji/pošljednji, šnjegovi/šnjegovi, ožljeda/ožljeda i sl. nijesu uvažene kao standardnojezičke.“ Dakle, u standardnome jeziku se ne mogu upotrebljavati! Nažalost, izgubljena je odgovornost za izrečenu riječ, koja je u Crnoj Gori ne tako davno bila vrlo cijenjena. Oblici tipa ćelohranitelj, ćelivati i sl. nijesu oblici koji su propisani crnogorskim Pravopisom niti Gramatikom. Dakle, ni oni nijesu standardnojezički. Oni su samo izmišljeni i podmetnuti od strane onih koji očigledno ne žele primjenu crnogorskoga jezika u praksi. I na tome se više ne bih zadržavao. Sva ta podmetanja postaće prozirna vrlo brzo, čim Pravopis i Gramatika stignu do onih kojima su namijenjeni.

U septembru prošle godine podnijeli ste ostavku na mjesto saradnika u nastavi na Filozofskom fakultetu u Nikšiću. Kakvo je, po Vama, stanje na Studijskom programu za crnogorski jezik i južnoslovenske književnosti?

– O tome bi se moglo pisati mnogo. Tome bi se čak mogao posvetiti i cio intervju. Mislim da je za ovu priliku najprikladnije samo kratko reći da je stanje na tome studijskom programu nažalost ostalo nepromijenjeno.

U Crnoj Gori su konačno stvoreni uslovi za odbacivanje kompleksa inferiornosti i jezičke podređenosti nekim drugim kulturnim centrima iz kojih je donedavno kreirana jezička politika. O tome najbolje svjedoči usvajanje Pravopisa i Gramatike, kojima su uvažene sve bitnije osobine savremenoga crnogorskog jezika, odnosno jezika koji podjednako pripada svim autohtonim štokavcima u Crnoj Gori – bez obzira na njihovo nacionalno opredjeljenje.

Vesna Šofranac

(Dnevni list POBJEDA, 3. septembar 2010. godine)

OPET SU NAM BRAĆA DOŠLA ...

Za Crnogorce u Peroju u Istri, ili „Maloj Crmnici“, kako ga još zovu, odavno važi – najmanja, najpoznatija, najžilavija i najslavnija iseljenička kolonija Crnogoraca u svijetu. Zato je svaki susret sa njima prilika za hljeb i so dobrodošlice, za suze radosnice, za zajedničku ljubav prema Crnoj Gori i pjesmu, sjetnu momačku i djevojačku „Opet su nam braća došla“ ...

Tako je bilo i ovih dana u Ulcinju, Limljanima, Baru, Virpazaru, u Kolašinu, na Durmitoru. Svuda gdje je boravila grupa Društva perojskih Crnogoraca „Peroj 1657“ na čelu sa gradonačelnikom Vodnjana Klaudijom Vitasovićem i predsjednikom Društva Mihailom Škokom. Novi, ovoga puta turistički boravak u zemlji predaka, Perojci su iskoristili i za susrete sa starim prijateljima iz Udruženja Crmničana i mjesne zajednice „Jedinstvo“ u Podgorici, za posjetu Centru za iseljenike i Ministarstvu inostranih poslova. O svemu tome pričao nam je ovih dana biranim riječima njihov „domaćin za primjer, kako su sami rekli – Savo Kapa iz Limljana.

– Krenuli smo kako je i red zavičajnim stazama, a cijela Crna Gora je njihov zavičaj – priča on. Od Crmnice do Dumritora. Najprije je urađen program boravka u Baru, odakle je daleke 1657. iz Crmničke nahije u Peroj pošlo prvih 13 porodica sa 77 članova. Ostalo je zapisano da su tamo zatekli samo tri mještana poslije epidemije kuge koja je tada harala Istrom. Za boravak prijatelja iz Peroja u Baru pobrinuo se predsjednik opštine Žarko Pavićević, a dočekali su ih potpredsjednik Dragan Simović i šef kabineta Andro Drecun. Nakon posjete znamenitostima Bara, Ade Bojane, Velike plaže i Ulcinja Perojci su izrazili želju da posjete jedno crmničko selo. Želju im je ispunio domaćin Savo Kapa koji im je širom otvorio i vrata svoje duše i porodične kuće u Limljanima. Obilaze i vino podrum porodice Ukšanović u Boljevićima. Krunu boravka u Crmnici daje Nenad Petranović u svom restoranu – konobi „Badanj“ u Virpazaru. Uz pjesmu i crmničko vino ide i pjesma pa su Perojci fascinirani našim repertoarom, priča Kapa. Narednog dana gosti su „Plantaža“. Uvažavajući njihovu posebnost ulogu domaćina preuzima direktorica marketinga Ana Hajduković. Provodi nas kroz zasade dijela od 11 miliona čokota vinove loze do podruma „Šipčanik“. Obilazak, degustacija, iscrpna informacija o najvećoj plantaži u jednom komadu, u Evropi. Njihovom oduševljenju nema kraja. Opšta je ocjena – Crna Gora ima čime da se ponosi. I zahvalnost Ani Hajduković. Potom odlaze na prijem u MIP Crne Gore, a onda gosti na ručku Matice iseljenika Crne Gore. U večernjim satima polaze za Kolašin de ih dočekuje predsjednik opštine Mileta Bulatović. Gradonačelnik Vodnjana predlaže privrednu i kulturnu saradnju dva grada sa željom da ona preraste u nešto više – u bratimljenje. Upućen je i poziv za posjetu na dane maslinarstva u Istri novembra ove godine. Druženje uz kolašinski štimung ne može proći bez pjesme. Razgalila se duša perojska na ognjištima dalekih predaka. A kako poći iz Kolašina da se u restoranu „Vodenica“ ne probaju nacionalni specijaliteti, kačamak i cicvara. Potom posjeta Biogradskom jezeru, Mojkovcu, razgledanje kanjona Tare i mosta na Tari.

Ushićen prirodnim ljepotama Mihailo Škoko kaže: „Ma čujte, po povratku sa rada u Njemačkoj rekao sam supruzi da gradimo kuću u Crnoj Gori. Žalim što to nijesam uradio“. Na pitanje može li se osjećati nostalgija za otadžbinom koju su preci napustili prije 353 godine, Škoko kaže: „Ma ljudi, ja se na svaki pomen Crne Gore uzbudim, a ove krasote ljepotice još me više tjeraju na to. Ma dolaziću individualno sa porodicom, još češće“. Na Žabljaku prijem kod predsjednika opštine Isaila Šljivančanina „Dobro nam došli dragi Perojci. Pozdravljam kolegu Vitasovića i vas gospodine Škoko. Želim da se u našem gradu osjećate ugodno. Ponosni smo na vas koji 353 godine baštinite vjeru, kulturu, pismo. Bilo je ugodno sa predsjednikom cijelo popodne. Šetnja Žabljakom i do Crnog jezera stvara im utisak nestvarnog. Biznismen Ante Volarević koji je u Peroju sagradio hotel „Letan“ sa četiri zvjezdice i četiri stambene zgrade, kazao je u kabinetu Šljivančanina: „Vi imate Sava, mi imamo Sava, našu saradnju treba da

unaprijedimo na svim nivioima, pa u šali dodao – ljut sam na tebe, Škoko, što nas nijesi upoznao mnogo ranije. Pozivam vas da budete moji gosti. Nemojte da se ovo dešava samo sporadično ...

Petog dana boravka ispred hotela „Gorske oči“ panoramskim pogledom upijaju ljepote Durmitora i odlaze preko Savinog kuka, padinama Durmitora ispod Sedla, Samara, Prutaša, pa na farmu ovaca Carine iznad sela Pišče de su naši gosti kupovali sira, kajmaka, „prlje“. Ovi predjeli djeluju nestvarno, kao da smo na drugoj planeti, uglas iskazuju divljenje. A da im ništa ne promakne pobrinuo se dr Miroslav Rabrenović koji je planinarenjem dobro upoznao ove krajeve, a bio je i gost Perojaca. Potom preko Pivskog jezera, najvećeg pitkog jezera u Evropi stižemo do Nikšića. Stisak ruku i zagrljaj.

Do novog viđenja ...

Korijeni

Peroj – malo istarsko mjesto, Crnogorci su naselili daleke 1657. godine. Tada je trinaest porodica iz Crmnice i Ljubotinja sa ukupno 77 članova, stiglo u gradić koji je pripadao Mletačkoj Republici. Novi žitelji su donijeli vjeru, jezik i običaje, a za vojne zasluge od Mletačke Republike dobili zemlju. Perojem su vladali razni gospodari. Mletačka Republika do 1797. godine, Austrija od 1797. do 1805, Francuska od 1805. do 1813. ponovo Austrija od 1813. do 1918, pa Italija od 1918. do 1943, da bi nakon toga Istra postala dio nove Jugoslavije. Kako tada tako i dan-danas, perojski Crnogorci čuvaju vjeru, ćirilno pismo, jezik i običaje, slave krsnu slavu. I pored toliko gospodara koje su promijenili, Crnogorci iz Peroja su, kako vole da kažu, ostali mali otok u širokom katoličkom moru. Niti se pravoslavni otočić proširio, niti ga je katoličko more izbrisalo – napisao je publicista Fran Barbalić.

Jovan Stamatović

Zahvaljujući ljubaznosti gospođe Zorke Maletić iz Križevaca – čije se „crnogorske priče“ (objavljene u br. 58) čitaoci sigurno sjećaju – imali smo priliku da iz „Izvoru“ (br. 18), lista učenika OŠ Ljudevita Modeca (Križevci), pročitamo i zadovoljstvo da prenesemo dio teksta učenice Ide Šimunčić u kojem ona piše o njihovom učestvovanju na Montenegro dance festivalu u Tivtu.

PLESOM DO CRNE GORE

Kako je Dejan Pešić, tata Nikole iz našeg razreda, organizator crnogorskog plesnog festivala, učenici 7.d razreda i Područne škole Vojakovački Osijek imali su priliku prisustvovati tom zadivljujućem spektaklu. Dovoljan je bio poziv i ponuda besplatnog smještaja i hrane i pripreme za put odmah su započele ...

Blještavilo i različitost

Montenegro dance festival održava se već niz godina, a okuplja plesače iz cijeloga svijeta. Plesači se natječu u skupnim i pojedinačnim nastupima, a klasični balet, hip-hop, folklorni plesovi, latinski plesovi, tap, contemporary, samo su neke vrste koje se mogu vidjeti na festivalu. Točka koju smo mi izvodili bila je drugačija od drugih. Odlučili smo uvježbati svojevrsnu cirkusku točku, maštovitu, šarenu, smiješnu i zanimljivu. Prije izlaska na pozornicu nismo uopće imali tremu. Bili smo jako sretni i jedva smo čekali izlazak na pozornicu. U točki smo prikazali klaunove, mažoretkinje, akrobate, mađioničare, a imali smo i nastup s trakama. Nastupom smo bili jako zadovoljni, kao i naši učitelji i roditelji. Bili smo jedina škola koja je nastupala na natjecanju te smo zbog toga dobili posebnu nagradu ...

Nije samo Lijepa Naša lijepa

Crna Gora bila nam je jako zanimljiva i svidjela nam se. Ima puno znamenitosti i zanimljivosti, tako da su nam bili organizirani izleti i razgledavanja. Ljudi iz Hrvatskog građanskog društva dočekali su nas jako ljubazno i srdačno. Najviše nam se svidjelo krstarenje Kotorskim zaljevom, gdje smo razgledali grad Kotor i penjali se na planinu. Prošetali smo Budvom i u njoj se okupali. Posljednji grad koji smo posjetili i u kojem smo bili smješteni, bio je Tivat. Grad nam se svidio jer smo u njemu proveli najviše vremena. Zadivila nas je ljepota Crne Gore i htjeli bismo ovo ponoviti ...

Ida Šimunčić

Izložba slika Branislava Kladnika

DAŠAK ISTRE U CRNOGORSKOM DOMU U ZAGREBU

U Galeriji „Montenegrina“, u prostorijama Društva Crnogoraca i prijatelja Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb, 23. 9. je otvorena izložba slika autora Branislava Kladnika iz Umaga. U ime organizatora izložbe, sve prisutne – među kojima i gospođu Sanju Bosnić iz uprave Grada Umaga – pozdravio je predsjednik Društva gospodin Dušan Mišković. O izloženim slikama govorila je slikarica i karikaturistica Nataša Rašović, kao i sam autor, a izložbu je otvorio predsjednik Društva g. Mišković.

Branislav Kladnik, rođen 1958. godine u Kolašinu (Crna Gora). Završio je Srednju ugostiteljsku školu. Od 1979. godine živi u Umagu.

Izložba u Zagrebu je njegova treća samostalna. Učesnik je većeg broja skupnih izložbi.

«Kladnikove slike su izrazito lirске, osjećajne. Izvrsnost slika uvijek se može vidjeti iz lakoće kojom se svjetlost igra po motivu. Laka, sigurna ruka nam dočarava ne samo boju već i miris određenog trena. Kladnikovi akvareli su takvi, uvlače nas u atmosferu pejzaža. Gledajući sliku možemo osjetiti toplotu kamena i miris ružmarina.

Kod monokromatskih akvarela s reduciranjem vizualnog slikar dublje ulazi u svoju unutrašnjost, u dušu te tako i nas povlači u propitivanje, u sjetu. Na ovim slikama se slikar i najviše otkriva.

Poliptisi su na tragu ovih monokromatskih akvarela s istim motivom, ali slikarski više promišljeni i razrađeni. Slika istog motiva, crkvice, ovdje je puno hladnija, gledana s distance, kao gledana kroz rešetke koje nas dijele od prozora, čime dobijamo osjećaj mističnosti, duhovnosti. Motiv crkve tu nije magloviti tren već razrađen i prostudiran duhovni hram, mjesto dešavanja najvažnijih događanja u jednom malom gradu: krštenja, svadbe, sprovodi. Ove slike su likovno veoma jake.

Treća tehnika koju Kladnik koristi je tempera na papiru i tu je izuzetno interesantna slika ribara, gdje ne vidimo nijedno lice, svi su zagledani u pučinu, u more u svoju budućnost i ta slika, po meni, je lirski najsnažnija.

Nadam se da će nas gospodin Kladnik u budućnosti počastiti još nekom svojom izložbom.»

Nataša Rašović

Izložba razglednica sa HTP markama i pečatima

„OBALA I OTOCI JADRANA – OD UMAGA DO KONAVOSKIH DVORA“

Dioklecijanova palača

U prostorijama Zajednice Crnogoraca Split, a u kombinaciji sa Unijom „Vlaho Bukovac“ Split, održana je izložba gospodina Zečević Vukadina pod naslovnim sadržajem.

Na izložbi je prikazano: 13 veltrina, 208 razglednica, 1000 gradova, otoka i otočića, 6 aerodroma, 6 arhipelaga, više mostova i veliki broj povijesnih objekata – starih i do 2000 godina, više desetaka svjetionika kao i brodogradilišta Pula, Kraljevica, Šibenik, Trogir, Split i Korčula, te nekoliko morskih banja i liječilišta. Taj se dragocijeni materijal nalazi na 1000 km morske dužine Jadrana. Obuhvaćen je teren (prostor) od

Umaga do Konavoskih dvora (obala Hrvatske). Tu je prelijepa i atraktivna Istra, Umag, Novigrad, Pazin, Poreč i otok Sv. Nikola, te Rovinj i uvijek atraktivni Brijuni.

Pula i njene znamenitosti: Arena, luk Sergejevica, Zlatna vrata, mornarička crkva i groblje, aerodrom kao i drugi objekti; Labin (labinska Republika); Opatija (turistička meka). Sušak (most između Rijeke i Sušaka); Rijeka – najveća teretna luka u Hrvatskoj, aerodrom na Krku, Titov most, crkva i drugo; Novi Vinodolski sa povijesnim Zakonikom; Mali Lošinj – turističko naselje; Senj sa povijesnom kulom Jankovića; Maslenica sa mostom; Pag sa čuvenom čipkom, solanom i mostom; Vir sa mostom; Molat sa ostacima talijanskog logora iz Drugog svjetskog rata; Ugljan sa mostom; Ždrijelo sa mostom; Pašman sa mostom; Zadar sa mostom, crkvom Sv. Donat, Sv. Stošije, sa mostom na Maslenici, Ravnim kotarima, aerodromom i ostalim značajnim objektima; Dugi otok – arhipelag; Zlarin; Kornati sa arhipelagom; Šibenik – katedrala Sv. Jakova, Sv. Ana i Sv. Nikola, mostom na kanalu i preko 900 godina starosti postojanja grada; Trogir sa katedralom (rad majstora Radovana); Kaštela (sedam Kaštela sa aerodromom); Solin sa Salonom i vodovodom iz doba Dioklecijana; Split sa Dioklecijanovom palačom, katedralom, Meštrovićevim mauzolejem i starinom grada preko 1700 godina; Hvar sa hipodromom i turističkom mekom; Pakleni otoci sa nekoliko otoka i otočića; Brač sa aerodromom; Vis sa neosvojivom tvrđavom, viška bitka i drugo; Komiža sa tvornicom ribe; Omiš sa mostom i tvrđavom; Podgora kao kolijevka mornarice NOB-a; Metković sa neretvanskih gusarima; Mljet sa arhipelagom; Dubrovnik sa aerodromom, Sv. Vlahom, tvrđavom „Minčetom“, lukom i turističkim centrom; Cavtat – mjesto rođenja Vlaho Bukovca.

To je slika ove izložbe.

Vukadin Zečević

Pozivamo Crnogorke, Crnogorce i sve prijatelje da svojim sugestijama, prijedlozima i priložima pomognu redakciji "Crnogorskog glasnika" na poboljšanju i daljnjem izlaženju lista.

Tekstovi nijesu lektorirani te se ispričavamo autorima i čitateljima.

Ovaj broj "Crnogorskog glasnika" tiskan je uz potporu Savjeta za nacionalne manjine Republike Hrvatske.

*V*ođeni mislim da narodi koji zaboravljaju prošlost gube sadašnjost i nemaju budućnost, kao i da je u svakoj tradiciji sadržano moderno, u „Crnogorskom glasniku“, u rubrici **CRNOGORSKI MOZAIK**, donosićemo po neku kockicu iz svekolikog crnogorskog nasljeđa koje baštinitimo. U godini kada i Nacionalna zajednica Crnogoraca Hrvatske obilježava 100 godina od proglašenja Kraljevine Crne Gore, u ovom broju objavljujemo – iz posebnog izdanja **TURISTIČKE ŠTAMPE** i **POBJEDE** od 28. septembra 1989. godine – djelove teksta profesora Ratka Đurovića u kojima se govori o prvom „glumcu“ Crne Gore, tj. o „filmskoj karijeri“ kralja Nikole.

KRALJ NIKOLA NA FILMU

Kralj Nikola Petrović je prva ličnost iz Crne Gore koja se našla snimljena na filmskoj traci, zajedno sa nekim članovima svoje porodice i pratnje. To je bilo oktobra 1896. u Rimu, svega devet mjeseci poslije prve javne filmske predstave u svijetu, koja je održana u Parizu 28. decembra 1895., otkada i počinje istorija filma. Tako su knjaz Nikola, dio njegove porodice i svite ušli u sam početak stvaranja kinematografije uopšte!

Povod za ovo snimanje bila je spektakularna svadba crnogorske knjaginje Jelene i italijanskog prijestolonasljednika Vitorija Emanuela, 11. oktobra 1896. godine.

Tada je Anri L. Lijer, snimatelj braće Limijer, izumitelja kinematografa, snimio za Limijerove filmske aktuelnosti, u okviru filmske reportaže o svadbi princa Vitorija Emanuela, i epizodu o dolasku knjaza Nikole s pratnjom u Rim.

Sam po sebi, knjažev dolazak u Rim je bio „filmski“ spektakl: stasita pojava, markantno lice, najljepše crnogorsko narodno odijelo, blistavo ordenje!

Ova filmska hronika u pet epizoda obuhvatila je glavne događaje i glavne ličnosti ovih svadbenih svečanosti. Storijska o knjazu Nikoli druga je u ovoj reportaži. Pratila ju je muzika sa fonografa: crnogorska i kraljevska italijanska himna. Njen je naziv: „Dolazak u Rim crnogorskog knjaza Nikole“. I u nekim drugim epizodama ove filmske reportaže pojavljuje se knjaz Nikola i drugi učesnici u ženidbenom ceremonijalu.

Ovaj Limijerov dokumentarni film, pod nazivom „Vjenčanje princa od Napulja u Rimu“, prikazivan je krajem 1896. i prvih mjeseci sljedeće godine u Italiji i drugim zemljama.

Još jedan filmografski podatak vezan je za ovu bračnu vezu: prvi posjetioci neke bioskopske predstave iz Crne Gore bili su članovi kuće Petrović. Italijanski listovi zabilježili su da su, u januaru 1898., u Napulju, u kraljevskom dvorcu, prisustvovali projekcijama kinematografa Limijer, pored domaćina – Jelene i Vitorija Emanuela, tadašnjih princeze i princa od Napulja – i njena majka Milena, sestra Ana, braća Danilo i mali Petar.

Od 1896. do 1921. snimljen je o knjazu-kralju Nikoli veliki broj kadrova, kao posebni filmovi ili kao dijelovi putopisnih, folklornih ili ratnih filmskih žurnala i dokumentaraca.

Bečki putujući bioskop „Uranija“, Ferdinanda Samođija snimio je, u ljeto 1902. godine, prvi dokumentarni film o Crnoj Gori i dao, vjerovatno, i prvu filmsku projekciju u Crnoj Gori. Ovaj Samođijev film je prikazivao crnogorski pejzaž i život na dvoru Nikole I. Otuda i njegov naziv „U Crnim Brdima, na crnogorskom knjaževskom dvoru“. Prva njegova projekcija je bila u Beču, 1. novembra 1902. godine.

U vrijeme jubileja knjaza Nikole, njegovog krunisanja i proglašenja Crne Gore za kraljevinu, avgusta 1910., snimatelji iz Italije, Austrije i Mađarske snimili su nekoliko filmova o Crnoj Gori, Cetinju i događajima u tim proslavljenim danima, Glavni junak u njima je bio, razumije se, posljednji crnogorski kraljevski par.

Crnogorci pozdravljaju kralja Nikolu

Tada je o ovim svečanostima snimio takođe film spličanin Josip Karaman (1864-1921), koji ga je prikazao u svom bioskopu u Splitu, septembra 1910. godine. Za vrijeme projekcije ovog žurnala oduševljeno se klicalo Crnoj Gori i njenom gospodarstvu.

Svi ovi filmovi o jubileju prikazani su na teritoriji naše zemlje i van nje. Takođe i na Cetinju – za građanstvo i u dvoru. Bilo ih je u nekoliko verzija i s različitim nazivima. Na primjer, „Crnogorske svečanosti“ zvao se film u proizvodnji „Milano filma“; sličan naziv imao je i film „Braće Pate“ iz Pariza, dok je film Austrijanca Maksimilijana Radi-Milera nosio naslov „Svečanosti na Cetinju prilikom proglašenja Crne Gore kraljevinom“. Izgleda da se ovaj film posebno svidio kralju Nikoli, pa je njegovog autora odlikovao Danilovim krstom.

Mađarski snimatelji realizovali su film „Krunisanje Nikole I, kralja viteške Crne Gore“, a istovremeno i dokumentarnu reportažu „Slike iz Crne Gore“, koja je prikazana u Novom Sadu, oktobra 1910. godine.

Filmski je snimljena i atraktivna posjeta kralja Nikole Beču – 1912. godine. Ta epizoda je prikazana u okviru „Pateovog“ i „Gomonovog“ žurnala po svijetu, a i na Cetinju.

Crnogorsko-turske borbe u prvom balkanskom ratu 1912/13. godine pratilo je nekoliko inostranih filmskih kuća.

Italijanski kamermani uspjeli su da snime trenutak kad je, u prisustvu kralja Nikole, ispaljen prvi simbolički topovski metak na tursko utvrđenje Dečić, čime je i počeo ovaj oslobodilački rat. Ova filmska scena ušla je u dugometražni Pateov film „Rat na Balkanu“. Neki dijelovi iz ovog filma prikazani su i samostalno: „Pod Tarabošem“, „Bitka kod Tuzi“ i „Zauzeće Skadra“.

Za francusku firmu „Ekler“ Zagrepčanin Josip Hala (1879-1960) snimio je filmske storije o bici na Tarabošu, njegovom osvajanju i opsadi Skadra, koje su ušle u film, sastavljen od deset sekvenci, „Borbe crnogorske vojske kod Skadra“. Svoje žurnale o ovom ratu ostvarila su takođe i neka druga evropska filmska preduzeća, kao pariski „Gomon“, torinski „Savoja film“ i milanski „Komerco film“: „Najnoviji događaji na Balkanu“, „Opsada i pad Skadra“ itd.

Crnogorci pozdravljaju kralja Nikolu

Svi ovi filmovi prikazani su i u Crnoj Gori. Uglavnom, u svima njima središnja ličnost je kralj Nikola. Po kapitulaciji Crne Gore i odlasku kralja Nikole u Francusku, januara 1916., preduzeća „Gomon“ i „Braća Pate“ snimili su više vijesti o kralju Nikoli i crnogorskoj emigraciji u Francuskoj. Tako su nastali duži filmski zapisi: „Kralj Nikola obilazi jednu fabriku municije“ (1916), „Crnogorski vojnici u Lionu“ (1916), „Nikola I, kralj Crnogoraca“ (1918), „Jedna jutarnja šetnja kralja Nikole“ (1919) i „Smrt kralja Nikole“ (1921).

Crnogorci pozdravljaju kralja Nikolu

VOSKRSENJA NE BIVA BEZ SMRTI

Inicijativom italijanske kraljice Jelene, italijanski snimatelji su nekoliko puta boravili i snimali u Crnoj Gori. Najduže je to bilo u doba jubilarnih svečanosti 1910. i 1912/13. godine u crnogorsko-turskom ratu. Kraljica je bila finansijer, a možda i saradnik na scenariju Vladimira Đ. Popovića za prvi dugometražni igrani film sa crnogorskom temom „Voskrsenja ne biva bez smrti“, koji je snimljen i prvi put prikazan u Rimu, 14. aprila 1922. godine, u okviru italijanske kinematografije.

CIGARETE I ISTORIJA

Kralj Nikola se rodio 1841., a ustoličen je 1860. Njegova vladavina je bila vrlo sadržajna za Crnu Goru. Knjaz Nikola (kao što je tada bio) vodio je Crnogorce u rat protiv Turaka 1876-8. i tada su dobili nezavisnost. U 1910. bio je priznat za kralja od velikih sila. Crna Gora se istakla u Balkanskim ratovima 1912-3. i igrala je otmičnu ulogu u sadašnjem velikom sukobu. Zemlja je sada (1916.) okupirana od strane neprijatelja i kralj Nikola je u egzilu u Francuskoj.

W. D. & H. O. WILLS
BRISTOL & LONDON

Lik kralja Nikole se 1916. godine našao i na kutiji cigareta! Povodom prenošenja posmrtnih ostataka kralja Nikole i kraljice Milene, Duvanski kombinat Titograd je 1.10.1989. godine pustio u promet „reprint“ te kutije.

Kako je poznati novinar bivše države pisao 1989.g. o pronalaženju jednog filma o kralju Nikoli I:

NEOČEKIVANA SENZACIJA

Još 1957. godine, vaš novinarski službenik koji potpisuje ovaj prilog, uz pomoć starog zagrebačkog kinooperatera Slavka Maćefata, pronašao je zatureni ali sjajno očuvani filmski žurnal nepoznatog snimatelja, stvoren na Cetinju i u Kotoru. Iako su to bili početnički dani, bolje reći: dječiji koraci dokumentarne reportaže, lako smo uočili da je iza kamere stajao profesionalac vješte ruke i izvanrednog zapažanja i lovac finih kadrova. Mada se ni do danas sa stopostotnom sigurnošću nije moglo utvrditi odakle je stigao taj majstor i koji su ga vjetrovi donijeli u zabit u Crnu Goru, pretpostavlja se da je bio Italijan.

Pored izuzetnog novinarskog zadovoljstva što smo skinuli veo sa zbivanja iz prve decenije našeg vijeka, ugodno iznenađenje se ustrojuilo time što je to bilo osmominutno svjedočanstvo s krunidbenih svečanosti na Cetinju. Tada je sedamdesetogodišnji knjaz i gospodar Crne Gore bio krunisan za kralja.

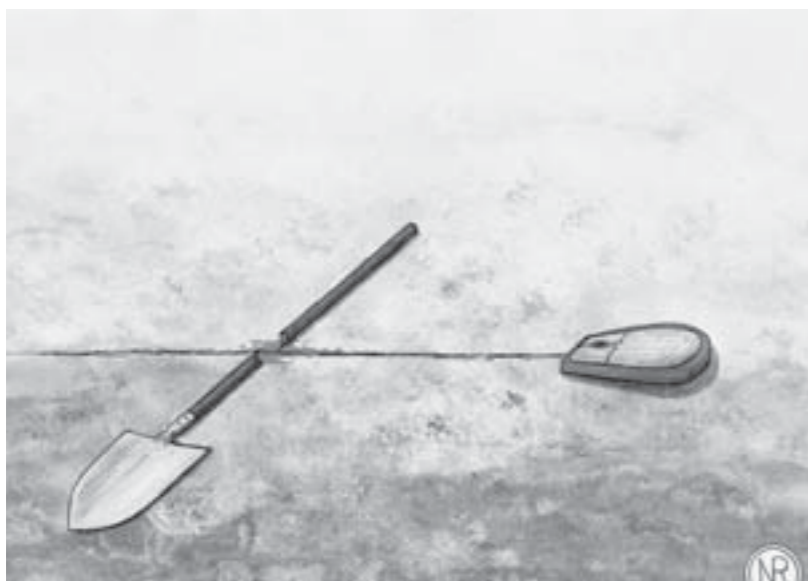
Na žurnalu smo, osim svečara: kralja Nikole i kraljice Milene, vidjeli njihova tri sina i svih šest kćeri; zatim: četiri zeta (od kojih je najpoznatiji talijanski kralj Viktor Emanuel III), više unučadi (najstariji među njima je bio tadašnji prestolonasljednik Srbije Aleksandar Karađorđević), ministre u crnogorskoj vladi: premijera dr Lazu Tomanovića, ministra unutrašnjih poslova Jovana Plamenca, ministra vojnog Mitra Martinovića, ministra prosvjete Peru Vukovića i dr., predsjednika Narodne skupštine Marka Đukanovića, cetinjskog gradonačelnika Janka Drljevića, serdara Janka Vukotića, mitropolita Mitrofana, ratne veterane iz čuvene bitke na Grahovu 1858., diplomate akreditovane na Cetinju (svoja predstavništva imali su: Srbija, Rusija, Austro-Ugarska, Njemačka, Turska, Francuska, Bugarska, Rumunija, Belgija, Italija, Grčka i Velika Britanija) i ostale goste.

Od tog događaja djeli nas skoro 80 dugih godina. Kad sam objelodanio sekvence iz tog filma, prije skoro trideset dva ljeta u ondašnjem „Vijesniku u srijedu“ – koji je u to vrijeme bio najčitanija novina u Jugoslaviji – fotografije presnimljene sa satrog filma izazvale su neočekivanu senzaciju. Više od hiljadu pisama, uglavnom od Crnogoraca, iz svih krajeva svijeta, naprosto su me zbunila, što je i shvatljivo, budući da sam na neiskusnim reporterskim leđima nosio tek dvadeset drugu. Osim dobronamjernih sugestija, iznošenja nepoznatih podataka, prepoznavanja pojedinih ličnosti s fotografija i zadovoljstva što je taj dokument sačuvan, mnogi su me molili da im pošaljem sliku na kojoj je neko od njihovih rođaka. Iz Pariza sam, posrednim putem, primio poruku jedne od djevu tada još živih Nikolinih kćeri – Ksenije, koja je poželjela da me upozna i vidi žurnal ili bar fotografije. Na žalost, do kontakta nije došlo zato što je Ksenija Petrović ubrzo oboljela i 1960. preminula.

Pero Zlatar

Na Međunarodnom festivalu karikature u Iranu

VISOKO PRIZNANJE NATAŠI RAŠOVIĆ

Lopata i miš

Tema festivala bila je „Rad“, a Nataša je „mišem“ koji „gazi“ lopatu veoma sugestivno istakla kako fizički rad polako nestaje te se sve seli u virtualno, u novi svijet kompjutera, interneta, e-mailova i profila na društvenim mrežama gdje se „prijateljstvo“ ostvaruje jednostavnim klikom „miša“. U tom srazu prolivena krv ukazuje na bolnu zapitanost o vrijednosti takvog prijateljstva, ali i takvog rada, jer iako se sada „pruža“ daleko otvoreniji pogled na druge kulture, istodobno se gubi prisnost sa svojom okolinom. Da li nam taj novi globalni virtualni svijet može zamijeniti svakodnevnu kavu s prijateljem i koliko je to stvarno vrijedno pokazaće budućnost?

Od srca čestitajući karikaturistici i slikarici Nataši Rašović – članici Hrvatskog društva karikaturista i Hrvatskog likovnog društva, ali i uvaženoj članici Društva Crnogoraca i prijatelj Crne Gore „MONTENEGRO“ Zagreb – na osvojenoj trećoj nagradi na Međunarodnom festivalu karikature u Tabizu (Iran), objavljujemo karikaturu koja je dobila tako visoko priznanje. Živo se sjećajući Natašinih pomalo gorkih riječi (u njenom kratkom eseju u br. 59) da „nažalost većini karikaturista jedino mjesto objave, izlaganja su međunarodne izložbe“, sa zadovoljstvom donosimo i dvije njene nove karikature kao najavu za, nadamo se skoro, izložbu u Crnogorskom domu u Zagrebu, uz iskrenu želju da i one budu zapažene na nekoj od predstojećih internacionalnih smotri karikaturista.

Nikola Tesla

Anoreksija

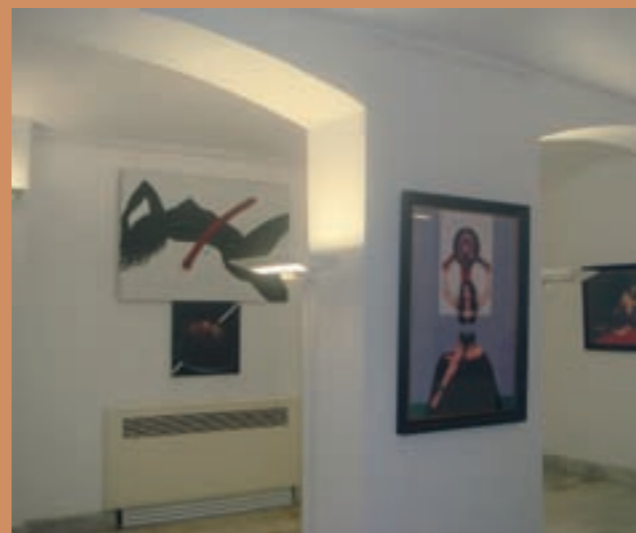

Slobodan Slovičić: „Le Corps“

Vojo Tatar: „Na vodi“

Sa izložbe djela 33 crnogorska umjetnika u Galeriji „Zvonimir“ u Zagrebu

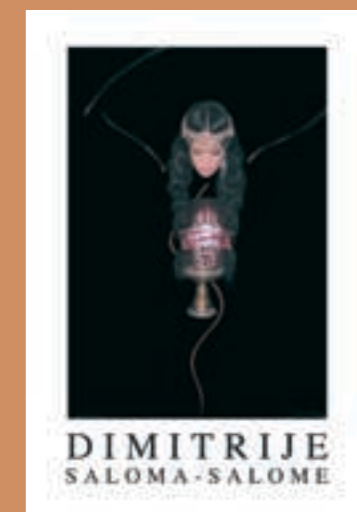
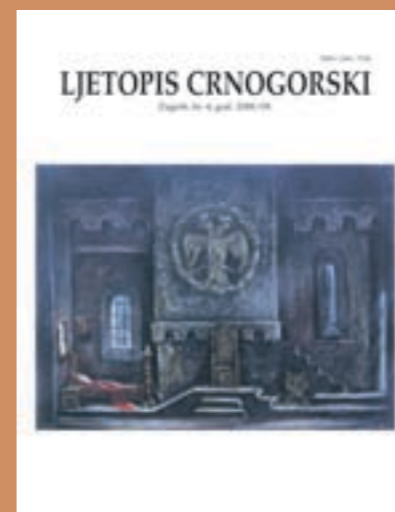

Sa izložbe Dimitrija Popovića u Muzeju Mimara

Sa izložbe Branislava Kladnika

NOVI NASLOVI

LUČINDANSKI SUSRETI 2010.

